

Trefort Ágost, Urváry Lajos, Warmann Mór, Wodianer Albert. A választmány rögtön megtartotta első ülését, melyben a belső ügykezelésre vonatkozó szabályokat állapította meg, többi közt a könyvtárból kivendők művek használati módját. Akadémiai nagygyűlések alatt a vidéki tagok mint vendégek tekintetnek; vendégek — bevezetés mellett — különben csak három napig látogatják a kört. Igazgatónak Arany Lászlót, titkárnak Rákossy Jenőt választották meg.

Mi újság?

(E héten) csaknem egyedül politikai események monopolizálták az érdeklődést. A hét elején aggasztó hírek keringtek Deák Ferencz betegségéről. Szombatról vasnapra szóló éjjeli hír szerint erős láz szállta meg. Egy helyi lap szerint úgy éjjel után két óra felé égető szomjúságot érzett. A csengettyűhöz, melylyel a szolgálattelők közül valakit beszélthetett volna, ott függött ugyan ágya mellett, de az öreg ur tulajdonos gyöngédségéből habozott hozzá nyulni, megdölgölni, mily kellemetlenül esnek azoknak, kik a fárasztó napi munka után most pihennek, ha édes álmukból fölrészletnének. Inkább maga hozza el az ágytól néhány lépésnyi távolban álló vizet. Fél is kelt, de alig tett két lépést, lábai összecusoklottak alatta, leroskadt a földre s huzamos ideig fektült a hideg padlaton. Innen datálódik jelen betegsége, melyről a hír néha nagy consternatióra szolgáltatott. Csütörtökön azonban már azt beszélték, hogy jobban van, fél is kelt ágyából, a veszel elvonult, aggodalomra nincsen ok. — Az országgyűlés felelte lassan lát a dologhoz, hosszas szüneteket tart, úgy látszik, nem akaródzik a munka. E héten csak a Simónyi Ernő bankügyi javaslatainak indokolása zavart némi vizet, s az inkompatibilitásról szóló indítvány, melynek az adja meg a komikus színezetet, hogy csupa olyan képviselők irták alá, kik pénztintézetek elnökei, igazgatói vagy igazgató tanácsosai, mely hivatalaikról az inkompatibilitás kimondása esetében lemondani kényszerülnek. Így csinál az ember szükségből erényt. — A pártalakulási forrongás még mindig tart s nem mondhatja meg senki, hol és mikor ér véget?

(A király trónraléteinek 25-ik évfordulóját) december 2-án Budapesten is meg akarják ülni. Ugyanis a főpolgármester elnökléte alatt számos főv. bizottsági tag értekezletet tartott arról, mikép volna az eszközrend. Tüzetesebb megállapodás ez ügyben, mely még több értekezleten fog megbeszélteni, eddig nem létesült, valószínű azonban, hogy egy alapítványt tesznek elárult gyermekek számára, vagy pedig menhelyet létesítenek elszegényedett személyek eltartására. Részleteab javaslat előterjesztésével Radocza János és Váradi Károly bizattak meg.

(A királyné névnapját) e hó 19-én a főváros minden templomában isteni tisztelettel ülték meg. A várbeli plebánia-templomban Simor hercegprímás mondta a nagy misét, fényes egyházi segédlettel, s jelen voltak a miniszterek, a polgári és katonai hatóságok; a fővárosi törvényhatóságot Ráth Károly, Kammermayer és Gerlőczy képviselték. Ugyanők az isteni tisztelet után a belügyminiszterhez mentek, s kérték, hogy a polgárság meleg üdvözlét juttassa a királyné tudomására. A belvárosi templomban pedig a törvényszékek, árvaintézetek, (melyek a királyné pártfogását és jótékonyágát élvezik) voltak képviselve. A középületeken, a konzulságok lakásán s a kikötő árbozain lobogók lengtek. A nemzeti színházban diszlocadás volt s „Romeo és Julia“ operát adták elő.

(Liszt Ferencz ajándéka a múzeumnak.) A híres művész pár nap előtt meglátogatván a nemzeti múzeumot, távozása előtt megkérte a múzeum igazgatóját, hogy adna rendelkezésére néhány szekrényt, miután Weimárban levő gyű-

teményét a múzeumnak szándékozik ajándékozni. A többi közt ott van az a díszkard is, melyet 1840-ben kapott a magyar nemzetől, továbbá egy művészileg készült váza, az orosz csár ajánlata, melynek értéke 30,000 frankra becsültetik; az a két koszorú, egyik arany, másik ezüst, melyekkel csak az imént, 50 éves jubileuma alkalmából tiszteltetett meg és számos egyéb emlék. A gyűtemény összes értéke, hír szerint, megüti a 300,000 frankot.

(Csokonai születésnapjának százados évfordulója) e hó 17-én volt, s a debreczeni főiskola önképző köre meg is ünnepelte kedvelőkkel és szavalatokkal, melyekre sokan jelentek meg. Ugyanaz nap este a színházban Szigligetnek „Csokonai szerelme“ című színművét adták elő.

(A magyar gőzhajó-társulat igazgatóságát) a közlekedésügyi miniszter arról értesítette, hogy a kormány nem veheti át a társulat ügykezelését, s általában nem bocsátkozhatik semmiféle tárgyalásokba.

(Nagybecsű könyvtára volt) Török János publicistának, melyet most Schlauch Lőrincz szatmári püspök vásárolt meg 20,000 forintért. Kíváncsú is, hogy a könyvtár itthon maradjon, mert nevezetesen gyűjtemény. Megvan benne hazánk közjogára és történetére vonatkozó minden munka s a röpiratoknak oly teljes gyűjteménye, minő alig található valahol. E könyvtár katalógusa nem sokára meg fog jelenni s abból igen ki fog tűnni becses volta. A püspök e nevezetes szerzeményt saját székelyhán fogja fölláttatni.

(A pénzügyminiszter eszer baja közül) a legjellemzőbb a következő: Egyik megye legdagabb urasága már évek óta nem fizette adóját, s most egyszerre exekuciót ment nyakára. Sikertelen azonban rövid halasztást kieszközölnie, s ez időt arra használta, hogy feljött a fővárosba, elment Kerkapoly miniszterhez, s ott előadta, hogy mily méltatlanság történt vele. Kerkapoly azonban most épen nincs olyan hangulatban, hogy ha nem fizetésről van szó, tehát akkor valami pompásan érezné magát, különben is sok kálmánista ösztönöség lakik benne. Szava s mondása tehát az volt, hogy biz az csöppet sem szép dolog, ha valaki gazdag ember léteire élnezi, hogy szegény embertől adó fejében még a szalmazsákot is elvigyék. Ő szegényenlé magát, s hasonló esetben röstelne a miniszterhez fáradni kérelemmel. A mi folyamodónk nagy fölháborodással hagyta el a minisztert, kihez azután nemsokára két udvarias ur nyit be, azon kijelentéssel, hogy Kerkapoly megsértette X. urat, ki ennek folytán lovagias elégtételt követel. Folytatását nem tudjuk.

(Halálhíradások.) A fővárosi körökben mindenütt ismert és köztiszteletben élt Gyertyánffy Dávid meghalt e hó 17-én 75 éves korában. Nagy kiterjedésű család és rokonság gyászolja halálát. — A m.-vásárhelyi tábla egyik legtevékenyebb bírja: Bárdossy György megszűnt élni e hó 14-én, 56 éves korában. A lefolyt hét alatt még a következő halálesetek felől értesültünk: Incze Ferencz Bálványos-Váralján 68 éves korában; Kullmann N. pestvárosi tisztviselő; Id. Kovássy Mihályné, szül. Szaploneczay Erzsébet asszony M.-Szigeten 72 éves korában; — Jeanovicsné, szül. Kezthelyi Parthenie urnő Becskerekben; Hiesinger Nándorné asszony Aradon, alig 19 éves korában. Kindris Ilona k. a. Buddafalun, Máramarosmegyében elhunyt. (E fiatal hölgy menyeközje előtt való nap lett a kholerának áldozata.)

A hadsereg egyik régebb katonája, herceg Schwarzenberg Ödön e hó 17-én este, épen 70-ik születésnapjának előestéjén meghalt csehországi Worlik várában. Legifjabb fia volt azon Schwarzenbergnek, ki a lipcei csatában a szövetséges hadak fővezérletét vitte. Az elhunyt marsalli méltóságot viselt, s kivüle még csak egy marsall van a hadseregben: Albrecht főhg. — Franciaország az utóbbi napokban két legidősebb és jeles tengerészt vesztette el. Meghalt ugyanis Areachonban

a francia tengerészet utolsó activ tengernagya, Trehouart, 75 éves korában; kezdetben öt szándékoztak a Bazaine fölötti itélő haditörvényszék elnökévé kinevezni. Sain-Servanban pedig Cecile altengernagy hunyt el 86 éves korában.

Nemzeti színház.

Péntek, nov. 14. „III. Richárd király.“ Tragédia 5 felv. Irtá Shakespeare; ford. Szigligeti. Zenéjét szerz. Volkman. Szombat, nov. 15. „Hunyady László.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Erkel Ferencz. (Hauk k. a. fölleptül). Vasárnap, nov. 16. „Huszár csíny.“ Eredeti vígjáték 3 felv. Irtá Vahot Imre.

Hétfő, nov. 17. „Az élet színpalot.“ Vígjáték 5 felv. Irták Dumanoir és Clairville; ford. Bulyovszkyne. Kedd, nov. 18. „Romeo és Julia.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Gounod K. (Hauk k. a. fölleptül).

Szerda, nov. 19. „Londoni arszládnok.“ Vígjáték 5 felv. Bourcicant regénye után angolból ford. Csépregi. Csütörtök, nov. 20. „Ördög Robert.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Meyerbeer.

Szerkesztői mondanivaló.

— B-es. Disznótörő verselménynek rekrámnál megjárja, de nem közönség elé való. A ballada ugy sem. — Esztargom. P. G. A. Hosszadalmas nota ez oly utasítást tartalmaz, hogy „a leány a legényt folytonosan csálja“ — az illusztrálásra. Az utóbbi küldött kettő sem jobb.

— Siremlékeink. Az indítvány, hogy „jelesinknek ne csak sírköveit állítsunk, hanem a koporsóba is érzelmet tegyünk, neveikkel, melytől századok múlva, ásatások alkalmával meg lehessen tudni, ki fekszik ott“, nem igen gyakorlati s aligha fogja elfogadásra találni.

— Magyar Imre. Ritka virág... Biz a jó vers is ritka virág.

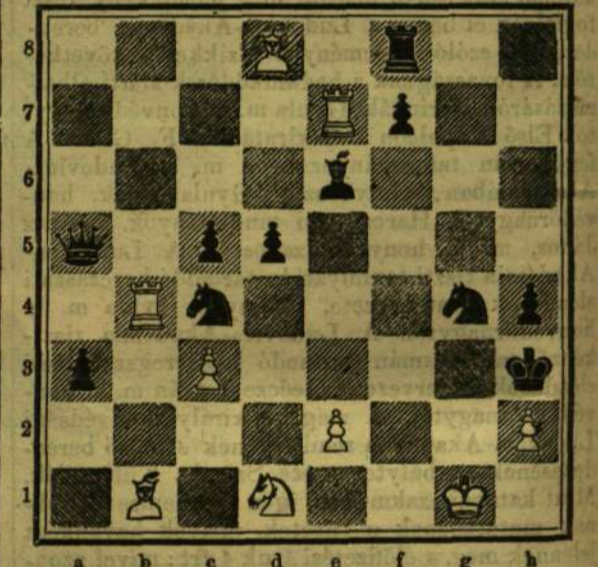
— K. K. G. Az eredetiek gyöngébbek. A Lenau-dalok közt egy pár eléggé sikerült. Nézzé az még egyszer; próbálja az 1. 4. 5-ben is keresztimrekl. S ha sikerül, küldje be újra.

SAKKJÁTÉK.

729-ik sz. f. Klark D.-tól

(Sziberiában).

Sötét.

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 724-ik számú feladvány megfejtése.

(J. Elson-tól Philadelphióban.)

VII. Söt.

1. Hg6-e5 f6-e5: (a)
2. Bf7-f8 Be8-f8:
3. Bb3-f3+ Fb1-a2:
4. Hd7-f8 mat.

a)

1. He4-c3
2. Fb3-c3+ Fb1-a2:
3. Hd7-c5+ Ke6-f5
4. Bc3-f3 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Gelsen: Glesinger Zaigmond. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Ghyezy Kálmán (mellszobra). — Soká kerestük azt a sirt... — Tengerparti rajzok. II. III. — A rovarok miveltsége. — Fővárosi képek (képpel). — Életmentés vért-öntés által (két képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (vége). — Ki viselje gondját a szegényeknek. — Petőfi szobrának tervezete Iszótól. — Az írásművészet és a lappok (képpel). — Egyreleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték — Heti-naptár.

Felolvas szerkesztő: Nagy Miklós (L. csukor-utca 11. sz.)

Buda-Pest, november 30-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Újság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft. — Csupán a Vasárnapi Újság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Újság és Politikai Újdonságokak illetőleg: Egy négyeszer használt petit sor, vagy annak helye, egyszeri iktatásnál 10 krajczárba; háromsori vagy többesori iktatásnál sak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, ktfőn minden iktatás után 30 kr.

Budapest polgármestere.

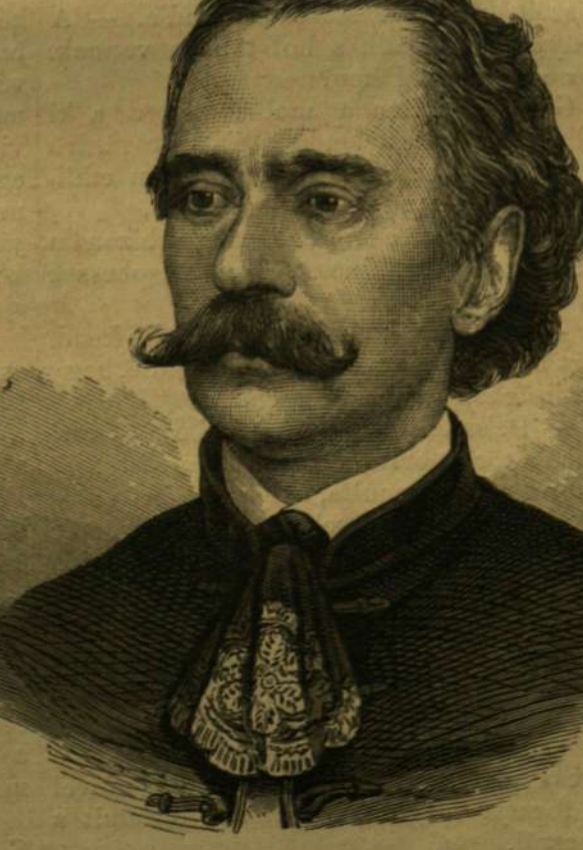
„Sánchez nem véd népet, ha a nép nem védi a sánctot,“ — ezt a kis versecskét írta Jókai, mikor a franciaik vereségei után arról volt a szó, hogy Párisit külsősanczolják. Ember kell a gátra! ezt tartja a magyar közmondás, s ha sikerül minden gátnak megadnunk a maga emberét, — jobban meg lesz védve hazánk, mintha minden hegyét erődökkel raknók meg, minden völgyét keresztül szántanók sánccokkal.

Ki merné tagadni, hogy minden ellenséges támadásnak fővárosunk van kitevése legjobban? Az a főváros, a melybe minden egyes vasutvonat új meg új elemeket szállítja belé az idegen áradatnak, s mely kinosan vergődik, hogy némileg kiszabaduljon egy nagyobb, hatalmasabb, mert az ő rovására, századokon keresztül gédelgetett nagyváros anyagi, szellemi és erkölcsi fenhatósága alól; az a főváros, melyben összegyűl az ország szellemi és anyagi tőkéje, hogy itt, mint a szívben a vér, megfrissülve vezesse vissza éltető és termékenyítő erejét az országtest többi tagjaiba, mely fennen dobogásával tevékenységre buzdítsa az egész testet és annak minden porczikáját, tanítsa dolgozni, szépért, jóért lelkesülni, a hazáért minden áldozatra késznek lenni s a közérdeknek alárendelni minden tekintetét. Jaj annak a testnek, melynek szive felé annyi ellenséges tör áll szegezve, ha még a test egészséges vére is megromlanék abban a szívben, gonosz, roncsoló betegségekkel telnék el benne, — a helyett, hogy abból vinne a testnek erőt és éltető meleget.

Ha van az országban fontos, nevezetes gát, melyre ember kell a talpán, akkor mindenesetre az ország fővárosa az. Hogyan történhetett tehát, hogy egy ily fontos órállomásra, a legnevezetesebbre, hogy demokratikus irányban haladva, Diogenes lámpája nélkül is számos oly férfira akadunk, ki nem takargatja ősei érdemeivel, kinek az országban oly kevés ismert s a

mellett idegen hangzású neve van, minő a Kammermayer Károlyé, Budapest polgármestere?

E választás az idők tanuja. Tanuja annak, hogy most a szerény, de serény, zajtalan, de lelkiismeretes és becsületes munka felé kezd fordulni az ország, s első sorban az ország fővárosának a figyelme, s szakítva a hangzatoságot, a külsillogást hajhászó multtal és annak annyiszor végzetessé vált aristokratikus tradícióival, — most amabban keressük akár az ország újjászülésének új alapját; tanuja annak, hogy a finom kesztyűs

KAMMERMAYER KÁROLY.

legyen őse utódainak, s ki, bár nevét nem kürtölték is szélnek az újságok, munkájával, szorgalmával, becsületességével sokszorta inkább megérdemelte volna azt, mint sok olyan, a kinek nevétől régen viszhangzik az ország.

Ezt a mulasztást pótoljuk mi ki most, midőn Budapest legelső tisztviselőjét, új polgármesterét az országnak bemutatjuk.

Kammermayer Károly szerény pesti polgár, édes atyja is az volt, s ily névét hiában keressük akár a gothai almanachban, akár az országgyűlések nemeseket iktató czikke-

lyeiben. 1829. máj. 14-én született s tanulmányait Gyöngyösön, Egerben s később a pesti egyetemen folytatta. Az 1848-ki események, mint 19 éves ifjut Pozsonyban találták, a közt az ifjuság közt, mely az országgyűlési tárgyalások közvetlen befolyása alatt úgy tudott lángolni a hazáért. Ő is követte a haza intő szavát, mely zászló alá, fegyverbe szólította fiait s mint önkényes honvéd beállt a Kazinczy Lajos csapatába.

Ettől kezdve végig küzdött az egész szabadságharcot. Mint utász - közlegény, ezredével Pestre rendeltetvén, ő is részt vett a hid alkotásában, mely a Duna jegén veretett, s nemsokára végig ment a tüzkerezszen is s részt vett a szolnoki, kápolnai, hatvani és isaszegi csatákban, mely utóbbiból, csodával határos, hogy megmenekült. Midőn az osztrákok Buda ostromakor a lánchid fölrobbantását szándékozták, ő is ott volt abban a csapatban, mely azt megszállva tartotta. Tudjuk, mily hajszállon függött akkor a lánchid sorsa és azok élete, a kik rajta álltak. Később Komáromba vonult s oly vitétül viselte magát Klapka kirohanásaiban, hogy főhadnaggyá neveztetett ki.

A szabadságharc leveretése után, mint annyi más honfi, ő is a magán életbe akart visszavonulni. De az osztrák parancsnokság,

HETI NAPTÁR.																							
Hónapi-és Hettap		Katholikus és protestáns naptár			Görög-orosz naptár			Izraeliták naptára			Nap Hold												
November		E 24 Kelem. p.			Nov. (6)			Kizlev R.			f. p. ó. p. ó. p.												
23	Vasár	E 25	Kelem. p.	E 24	Kelem. p.	11	G 24	Victor	3	Bálv. t. e.	241	16	7	17	4	15	274	32	11	2	6	36	
24	Hétfő	Flóra szüz	Firmina	12	János p.	4	Bermán	242	17	7	18	4	14	288	2	11	50	7	49				
25	Kedd	Katalin szüz	Kata	13	Ar. sz. Jan.	5		243	17	7	19	4	14	301	4	este	9	9					
26	Szerd	Konrad	Vász r.	14	Fülöp	6	B. Je. k.	244	18	7	20	4	13	315	37	0	59	10	32				
27	Csüt.	Ákos hitvalló	Ákos	15	Kar. el. b. k.	7	Herod. h	245	19	7	22	4	13	329	38	1	23	11	52				
28	Pént.	Sosthenes hitv.	Eberhard	16	Máté	8		246	20	7	24	4	12	343	47	1	43	regg					
29	Szom.	Saturin	Noe, Valthér	17	Gergely	9	S. Vajzil.	247	20	7	25	4	12	358	1	2	0	1	12				

Hold változása. ☽ Első negyed 27. 9 óra 29. 1 percokor regg.

daczára menlevélenek, be akarta soroztatni. Emich Gusztávnak köszönheti csak, hogy a hivatalos lap azon számának előmutatásával, mely kinevezését tartalmazta, megmenekülhetett.

Akkor az ügyvédi pályára lépett. Mint szegény ügyvédesség kereste kenyerét, később pedig Buda választá meg titkáranak. Időközben ügyvédi oklevelet nyert, s 1861-ben Budaváros főjegyzőjévé választott.

Itt kivált azon emlékbeszédével tünt föl, melyet mint főjegyző tartott Széchenyi fölött. Azóta kezdték ismerni jobban a lapok is.

Még ugyanazon évben budavárosi tanácsnokká választott, 1867-ben pedig Pestváros választá meg tanácsnokának, hol tágabb tér nyílt tevékenységének s közigazgatási képességeinek. Termékeny és eszmegazdag szelleme még az oly száraznak tetsző közigazgatási ágban is, minő az adó- és állat-egészségügy, melylyel hat éven át foglalkozott, — áldásos eredményeket tudott fölmutatni, — minek legszebb jele a városi közbiztonság-híd, melyhez hasonlóval nagyobb országok gazdagabb fővárosai sem dicsekedhetnek, s mely, dacára, hogy 1.800.000 ftba került, a nagy közegészségi szolgálaton kívül, jövedelmező vállalatnak bizonyult a fővárosra nézve. Már előbb is, de e mű megkezdése előtt újra körutazást tett Európára nagyobb városai s tapasztalatait egy emlékiratban tevő le, mely e lapok olvasói előtt nem ismeretlen s melyből kiderül, hogy utazása főcélján kívül a vízvezeték, csatornázási, kövezési, kikötő-ügyet, iparmű- és vásárcsarnok-ügyet is tanulmány tárgyává tette, — úgy hogy most reményünk lehet, hogy tágabb hatáskörében ezek tekintetében is érvényesíteni fogja ismereteit.

Mindig fenntartá érintkezését a külfölddel s figyelemmel kíséré a nagyobb városok vívmányait és újításait, újabb meg újabb impulzust nyerve azokat meghonosítani idehaza is. S hogy a nagy világnak legyen egyszer felőlünk is helyes fogalma, az ő eszméje volt, hogy a bécsi kiállítási jury tagjai Budapestre meghívassanak.

Ez rövid vázlata amaz ember életének, ki jelenleg Budapest ügyeinek élén áll. Főjellemtulajdonosa a munka, ismeretek szerzése s azoknak itthon hasznosítása három: olyan tulajdon, mely ma már hál istennek fölötté degradál értékében minden érdemrendet, ősi hírnevet és mondvasinált nagyságot.

Valamint az ország, úgy kivált Budapest most újászületésének stadiumát éli; oda jutott, hogy mig egyrészt világváros legyen, másrészt el ne veszítse, sőt kifejtse és érvényre emelje nemzeti jellegét. Szép tér, nagy föladat annak, a ki küzdeni, munkálni, teremteni akar és tud. Ohajtjuk, hogy az új polgármester azt a reményt, melyet eddig dokumentált akarásával és képességével maga iránt felköltött, teljesítse is.

A Dárius kincse.

(Elbeszélés.)

Varga János-tól.

I.

Az apatelki határdombot vasárnapra virradóra megásták. Az ásás helyén tisztára kiformázva ott maradt egy régi cserépedény fenekének megrozsdásodott nyoma s a számtartó, plebánus, meg a notárius, meg a falu minden mozogható apraja-nagyja — kik a csordás hírdomlására már kora reggel bucsut jártak a tett helyre, — nyilván valónak látták, hogy biz onnét valaki elvitte a Dárius kincset.

Egy pár darab vastag ezüst pénz penészszel, rozsdával vastagon borítva, volt még ott hírdomlónak elszórva a paron. Hihetőleg a kincés szórta el csupa mérő kujonságból, hogy a lelkét fájlalja a többinek.

No már a kincset elvitte valaki, az bizonyos; azért már kár is a beszéd; csak azt volna most tudni jó, ki vitte el? Hanem annak bizony ura nem akadt. Ott volt pedig minden számat tévő ember az egész környékről. . . A dolgon nem lehetett segíteni, az egész tanakodás, fejtérés csak oda lyukadt ki, a hogy a félszemű harangozó azzal az öreg napjaira meggazdálkodott kis eszével kiokoskodta s mindjárt ki is mondta: ha elvitte, boldoguljon vele.

Mit volt mit tenni? a plebánus ur husz krajczárjával magához váltotta azt a négy darab régi pénzt, a mit egyik-másik a göröngy alól fölkitort s összebuja a számtartóval, meg a tanítóval, kik mint várost látott emberek nagyon érdeklődtek a régi császárok képe és neve után, műértőleg csiszolaták a penészes pénzdarabokat, miket egymás után tünedezett elő egy-egy babérokoszos bajszatlan császárkép.

A többiek azalatt sopánkodva álltak körül a kincseitől megrabolt lyukat; egyik-másik turkálta szét az ástott rögöket, minden kavicsdarabot készpénzül kapva, — ha valamikép a kincseknek csak egyetlen kis irmagjára akadt. A kanászné, meg a félszemű harangozó a tiz körmével ásta mélyebbre a gödröt, de biz a fazék fenekének a nyoma alatt egyéb szürkét a székes agyagnál — nem igen találtak. Hiú munka, hasztalan fáradás.

— Verje meg a csoda a derekát, nyögé a harangozó, ki életének érdemesebb felét hasztalan kincskereséssel töltötte el, — az ördög is csak a cimborájának kedvez.

— Hej csak a jó isten a kit meg akar verni, az eszét veszi el, — sopánkodik a kanászné, a kire bizony valamivel jobb ruhácska is ráférne; — hányszor láttam én itt fölvetődni a lángot, de hogy én ástam volna, arra rá nem vitt a rossz lélekisméret.

— Nem szegény embernek volt az szánva, — szólt Faragó Pista a cizmadiá. — A varnyu is oda száll, a hol többen vannak. Igaz-e Gerzony Péter?

Gerzony Péter a molnármester, a ki eddig csak a tisztelendő urék sottogására ügyelt, összerendezte a neve váratlan említésére s azt se tudta, mit gagyogjon.

— Én? mit tudom én? mintha bizony én vittem volna el a kincset. Soha se léphessek háromat, ha . . .

— No no, csak ne nagyon tagadja kend, mert még csakugyan ráfogjuk kendre, hogy atyafiságban van az ördöggel.

— Dejsze több ész kéne ahhoz, — veté közbe a törött orru takács, a ki mesterségét a korcsmában tanulta, ott is felejtette: — hanem az igaz, hogy sok szép pint boroska tért volna a nagy fazékba. — Ugyan valjon vas fazék volt-e vagy csak olyan cseréprocska?

— Tudom is én, — vág közbe a molnár, — hiszen nem álltam én strázsát, mikor ásták.

— De hát ki kérdezte kendet? Ejnye be furcsa kedve van kendnek, még erővel rá fogatja magára, hogy tud valamit a kincsről.

E közben kifényesedett a császárok tisztességes képe s az urak kézről kézbe adva a régi pénzeket, haladtak vissza a faluba. A félszemű bilyházi sopánkodva hagyta ott a gödröt s bízoggett a toronyba elsőt harangozni a nagy misére.

A többiek csak egyenként, páronként szállingóztak el nagy nehéz szívvel a lyuk

melől. Leghamarabb elindult az urak után Gerzony, a molnármester, a ki nagyon szeretett volna legalább egy darabocskát megsajdítani a kipucozólt képekből s legalább egy szócák elkapni a sottogásból. Vajjon mit tudnak sutogni annyit arról a négy darab ezüst pénzről. Most végre egy pár hangot oda lopott hozzá a szél; hanem az még nagyobb szöveget ütött a fejébe.

— Gondolja, hogy sikerülni fog, — kérdé a számtartó a plebánustól.

— Annyi bizonyos, hogy meg nem állok fél uton. Az ily nagy jelentőségű régiségek eltitkolása valóságos megrablása az emberiségnek. . . Tehát a viszontlátásra.

Az urak szétváltak s mentek ki merre látott. Gerzony Péter pedig be akart szólni a kis boltba egy kis sziverősítőre s akkor vette észre, hogy a sekrestyébe tévedt. Milyen bolond tévedés.

A Dárius kincsenek az üres helyét pedig még akkor is turta-furta a görbe orru takács, meg a sánta kanászné, váltig reménykedve, hogy ha már magát az öreg kincset, meg a fiát meg nem kaparíthatják, hátha legalább egyetlen kis unokájával találkozhatnak.

II.

Hanem az hallott még csak csoda dolgot, a ki a nagymise után a predikációt is végire várta a templomban. Nem is volt még olyan papolás Apatelken emberemlékezet óta, különösen annak a vége.

Maga a szentbeszéd tulajdonképen épen olyan volt, mint a ma egy esztendő; a tisztelendő ur épen oly szivrehatóan beszélt el a farizeusok fondorkodásait, a kik az emlékezetes „császár-képes pénzsel“ Krisztus urunkat kelepczébe akarták ugratni; mely kelepczéből azonban az isteni mester oly szépen kimenekült e szokkal: „adjátok meg a császárnak, a mi a császáré.“ Nem is esett az egész szent beszéd alatt semmi különös dolog egész addig, míg a tisztelendő ur a következő szavakat nem mondá: „Szokás vala már hajdanában, hogy a régi császárok ezüst pénzekre, szép dombor műben saját képeiket verették, mint azt a régi pénzeket babérokoszoruzva láthatjuk, melyek itt-ott véletlenül felföldöztenek és kiáratnak ezer meg ezer esztendő sirjokból;“ ekkor a hívők világos megbotránykozására Gerzony Péter egyszerre elkezdett felszkelődni, izegni, mozogni, körültekintgetni, végre pedig valóssággal ki is kelt a padból s nagy gyanakodó magatartással suttyonkodott a nagy ajtó felé.

No ez még különben nem a legkritkább eset; az azon hébe-korba megesis akármelyik atyánkfával is, hogy a papolásból többet-kevesebbet magára vévén, megugrik a szent fejmosás elől; azonban Gerzony Péter uram esete azért egy a maga nemében, miután ő kelme csak az ajtóig menekülhetett. Az ajtó forma szerint be vala zárva s a vicze szent Péterként kulcsait szorongató félszemű harangozó egyéb fölvilágosítással nem szolgálhatott, mint hogy ez a rendellenes ekzekúció a plebánus ur parancsolatja szerint történt és pedig azért, hogy a predikáció legvégét minden jótét lélek meghallgassa.

Nehogy pedig föltünővé váljék a dolog, Gerzony Péter uram rövid uton bevette a magyarázatot és neki támasztá magát a szentelt-viztartó oszlopnak, kezdé tapogatni a dolog velejét.

Mi lehet annak a predikációnak a vége? Talán csak nem lesz más, mint máskor. Házassághirdetés: „Az anyaszentegyház menyekzőt hirdet: Tüzes István becsületes falunkbeli legény veszi magának házastár-

sul Szomorgó Zsuzsánát; — hirdettetnek másodszerül.“

De hát mi közöm nekem ahhoz — gondolá Gerzony Péter a molnár, hogy én a menyekző hirdetéseket okvetlenül végig hallgassam . . .

Vagy talán csak nem kezd elől a pap a predikációt a császár pénzről; még utóbb szemtől szembe rá kiáltják, hogy ő vitte el a császár pénzét a határdomb alól. Az volna szép . . . de ime most jön a vége!

Az anyaszentegyház csakugyan hirdeti a házasságokat; volt pedig tizenhárom hirdető pár; a kik közül hirdettetett három pár először, hat pár másodszer és négy pár harmadszor; — „a ki közöttük valami atyafiságot, sógorságot, komaságot tud, tartozik az anyaszentegyháznak bejelenteni.“

No hála istennek, csakhogy ennek is vége van. Jelentse a sógorságukat, a kinek egyéb dolga nincs; neki egyéb dolga is van, mint a más atyafisága után kutatni. És Gerzony Péter már fogta volna nagyon a kilincset; mert az a márványpadlat, a mi kánikulában is arra jó, hogy az ember mezitláb rajta állva tüdőgyuladást vagy számarhurutot kapjon, — most már csakugyan égni kezdett a talpa alatt.

— Még csak egy pár szóm van hozzátok szerelmetes hiveim, — kezdé a tisztend' ur rövid köhögés után.

No most! Gerzony Péter belefogódzott a márvány szenteltviz-tartóba, a mi jó hideg volt és kétszer-háromszor keresztet vetett a jó hűvös vízzel; érezte, hogy a keresztvétel néha nagyon hasznos dolog. Némileg lehűtve, — hallgatott.

— Azt már valamennyien tudjátok — folytató a pap, hogy a határdombot ma hajnalban valaki megástá; azt is tudjátok, hogy a mit onnét az a valaki kiáratott, az tömémenten sok régi ezüst pénz volt.

Gerzony titokban még egyszer, jó bő szenteléssel, keresztet vetett.

— Ti pedig ezzel mindent nem tudtok. Nem tudjátok, hogy az az elvitt pénz régi pogány pénz; épen olyan pogány pénz, mint a milyennel a farizeusok Krisztus urunkat megkísértették; valóságos olyan császárpénz, azokkal a régi pogány császárképekkel. . . Ezt csak én tudom. . .

☞ Az általános elbámulásban Gerzony Péter uram észrevétlen vetheté magára ismét a farkashurkot.

— Nem tudjátok azt se, hogy ma ennek a régi pénznek csak az veheti hasznát, a ki ismeri, hogy melyik kiféle, miféle császár pénze. Így azt se tudjátok, hogy nekem az a négy darab ezüst pénz, a mit a kanásznétől, meg a takácstól két-két hatósával megvettem, többet ér, mint annak, a ki az egész fazékkal elvitte, az az egész mázsányi sok ezüst pénz. Az pedig azért van, mert én ezt a négy darab pénzt jól ismerem a gazdjával együtt, a ki azokat csináltatta. Az pedig, a ki a többit elvitte, bizonyosan nem ismeri a saját találmányát. Mert az ilyen régi pénzek az ismerők előtt nem csupán csak ezüst, hanem valóságos kincsek, százszoros értékűek. Hogy tehát, ha a szerencsés véletlen titeket, kedves hiveim, ilyen elrejtett kincsek fölhalálására vezérel, megtudjátok annak értékét is becsülni, jertek el ma vecsernye után valamennyien az urasági tágas udvarba s ott elmondom mindazt a sok szép dolgot nektek is, a miket én öreg könyvekből ezekről a régi pénzekről tanultam. . .

Azzal hirtelen keresztet vetett a hallgatóság s eltűnt a predikálószek lefelé kigyózdó lépcsőin. A népség pedig a soha nem hallott, szokatlan dolgok fölött a csodálkozás, bámulás és hihetetlenkedés hullámaiba vetődve, — zsihongva tódult ki a nagy ajtónak végre kétszárnyra nyílt öblén, magával sodorva hívőt és hitetlen Tamást, magával meg Gerzony Péter uramat is, a ki nagy elbámulásban öntudatlan ereszté el a szentelt viztartót, s azt se tudta: álmában vagy éberben jutott-e ki végre a nagy fogházból a szabad levegőre.

A templom előtti dobszó magához téríté, sőt oda is csábítá a nagy csoporthoz, a kik megfizethetetlen türellemmel várakoztak a kis dobszavaira, a ki remítő nyugalommal és büszkeséggel zörgött a lármás szerszámon; sok idő kellett ahhoz, míg a hivatalos három vers elpergett s míg nagy lélekzettel s tekintélyesre tágitott torokkal sort kerített a kis dobs, a hirdetésnek is. „Adatik tudtára mindenkinek, hogy a kik tudják, meg a kik nem tudják, delután a korcsma előtt, minden ember a számtartó udvarba lásson a kiáratott pénz dolgában.“

Pontosabb körülírással ilyes dolgot közölni tenni nem is lehet; s miután a böles dobs már egész a saját dialektusához és szöfűzéséhez szoktatta népét, hizeleghetett magának, hogy ügyét becsülettel végezte.

(Folyt. követk.)

Néhány észrevétel az emberiség jövőjéről.

E lapok nov. 9-iki számában egy czikk jelent meg, melyben *De Candolle*-nak nézetei vannak röviden vázolva az emberi nem jövőjét illetőleg. Legyen szabad ehhez géptani szempontból röviden hozzászólanom.

Hogy a kaukázsi és kínai faj marad csak meg, és hogy a közén és vasércnek majdan egészen elfogytak, mind oly állítások, melyek igen valószínűek, sőt mondatjuk, bizonyosak is. Azonban, hogy a közénhez és a vashoz nincs az emberiség jövője oly szorosan hozzákapcsolva, hogy egyik a másik nélkül képzelhető ne lenne, annak nagy valószínűségét igyekezünk jelen sorainkban bebizonyítani.

A mechanikus és fizikus tudja, hogy a közénben rejlő erő a természet más nagy erőihez viszonyítva igen csekély, mondatnok parányi. A levegő, a víz, a villanyosság és delezesség erői mind százaszorosan és ezerszeresen fölülmulják a földünk összes közénének megfelelő erőt, ha még oly nagyra becsüljük is a föld gyomrába rejtett közénbányákat, melyek talán csak századok múltán kerülnek a felszínre.

A gőzgép a jelenkor nagyságának előmozdítója igen sok tekintetben, másrészt pedig a tizenkilencedik század humberga.

A ki a gépeket tanulmányozta, tudja, hogy a vizigépek a legökéletesebb és legjobb gépek; ezek a bennük rejlő munkának közel nyolcvan százalékat tisztán juttatják kezünkhöz. A víz, ha egyik szinből a másikra lejtetjük, mint a falusi malmoknál, az eséséből származó munkának, mint mondtuk, közel 80%-át bocsátja tisztán rendelkezésünkre. A közénben rejlő munkának ellenben alig 10%-jét vagyunk képesek értékesíteni. Nálunk oly gőzgép, mely a közén munkájának 8 egész 9%-át tisztán szolgáltatja, már a legjobbak közé tartozik. Ugyanis a közénnél, abból a melegből, a mit munkára lehetne fordítani, nagyon sok vész el az által, hogy a kűrtőn a füst melegen illan el, a fűtőhelyről a meleg folytonosan kisugárzik és közlődik a levegővel vagy szomszédos tárgyakkal. Ezek és ehhez hasonló körülmények okozzák azt, hogy a gőzgép a lehető legrosszabb gépek közé tartozik, s csak is ott alkalmazandó, a hol se vizet, se levegőt nem foghatunk igánkba. A vízi gépek már csak azon oknál fogva is százaszorosan fölülmulják értékben a gőzgépet, mert a hajtásukra szükséges erőt a természet rendezsen ingyen szolgáltatja, nem úgy mint a gőzgépnél, hol évenként ezeket kell a közén megszerzésére költenünk. Azonkívül a vízi gépek sokkal tovább eltartanak és kevesebb javítást igényelnek. Szóval csak is ott kellene gőzgépeket alkalmazni, hol épen nincs más mód erőhez jutni, mint a hajókon és vasutakon. Egyik fő oka, hogy gőzzel dolgozó gyáraink egymásután jutnak tönkre, mert a sok közén nem győzik fizetni; minél jobban kopik, romlik a gép, annál több gőzerő vész el haszontalanul.

Hogy pedig a vízben másoda óriási erők rejljenek, kitűnik a következőkből. A földön használt összes gőzgépek lőereje 1864-ben 15—20 millió volt. A Rajnának, meg a Bodeni-tóból a tengerbe ér, 1200 lábnyi esése van és másodpercenként 4000 köbláb vízmennyiséget visz a tengerbe. Ennek 620,000 lőerő, tehát az összes gőzgépek lőerejének $\frac{1}{30}$ -része felel meg. A Niagara zuhatagnak, mely 333 lábrol esik alá és óriásként 33 millió tonna vízzel rendelkezik, munkája lőerőben 12 $\frac{1}{2}$ millió, tehát az összes gőzgépek lőerejének közel $\frac{1}{4}$ -da. Az összes európai folyók munkája 300 millió lőerő.

Azon munka, melyet a Nap másodpercenként földünkön a víz elpárologatására fordít, a tudósok számítása szerint százezer millió lőerő.

Ezekből láthatjuk, hogy vannak erők, melyek mellett a gőz szégyenletesen meghuzódhatik.

A ki a bécsi közkiállítás gépeit némileg figyelemre méltatta, találhatott ott több olyanra, a mely a gőzgépnek máris hadat látszik üzenni. Ilyen a Gramme-féle villanygép, melyet kisebb műhelyek hajtására használhatunk. A levegő, különösen a szél erejének czélszerű fölfogására hasonlólag több gép volt: figyelemre méltó az ugynevezett „önkormányzó szélcavar“, mely a gépcarnok keleti oldalának háta mögött feküdt, s melyet kutak hajtására igen czélszerűen használhatunk.

Ha már most képesek vagyunk ily eredményeket fölmutatni, nem lehetséges-e, sőt nem valószínű-e, hogy szerencsés fölfedezés vagy találmány e két természeti erőt ép oly tökéletesen ki fogja szákmányolni, mint akár a vizet, — a közénen nem említem — mert mint fennebb láttuk, ez arra nem alkalmas.

A mi a vasat illeti, erről az oldalról még kevesebbet kell tartanunk, mert ha nem találják is föl Jókai legujabb regénye szerint a „hyalichor-t“, — e mindenre alkalmas üvegemet: máris ismerünk oly fémeket, mely a vasat pótolni, sőt ha akkorra teljesen el nem fogyna, kizorítani van hivatva. Értjük ugyanis az *aluminiumot*. E fém az agyagnak, palának, mészkőnek, szóval földünkön a legnagyobb mennyiségben előforduló kőzeteknek főalkatrészét képezi. Az agyag 30%-a aluminium. E fémnek pedig mindazok a tulajdonai megvannak, melyek a vasat becsössé teszik, sőt még egygyel több, hogy nem rozsdásodik; lehet önteni, hegeszteni, acélozni, csak az az egy baja, hogy eddigelő előállítására rendkívül költséges. Mihelyt oly módot találnak föl, hogy az aluminiumot mint a vasat kohászattilag gyárthatják, a vas elvesztette nagyrésztben értékét.

A mi azt a kérdést illeti, hogy a közén hiánya miatt hadakozhatnak-e a késő jövőben a nemzetek, erre a feleletet a *Lég-hajó* adja meg, melynek általános használhatósága a legujabb időkre van fenntartva. Hogy a francziák Páris ostroma alatt már igen értettek hozzá, kétségtelen, mert számos egyént szállítottak ki és be, a kik közül egy sem esett az ellenség vagy az elemek áldozatául. Hogy miben állott e gép szerkezete, arról hallgatnak a francziák, ki tudja, talán a közel boszu reményében. Annit a „Revue des deux Mondes“ egyik újabb füzeté határozottan állít, hogy a hajó-csavarai alkalmazni lehet a lég-hajóra is, hogy miként: az persze az ő titkuk.

A repülőgép fölhalálhatása hasonlólag nem tartozik a lehetetlenségek körébe, különösen, ha meggondoljuk, hogy oly hajókat, melyek a vízben a halak úzását utánozzák, legujabban Olaszországban többen szerkesztettek. Miért ne lehetne a madarak repülésének titkát is kifizérkésni. Ez annál inkább föltehető, mert *Marey* híres francia tanár már szerkesztett oly gépet, mely a madár repülését meglehetősen utánozza és a javítások és kutatások folyton folynak.

Hogy a lég-hajó és repülőgép meghozza-e az örök békét, azt nézetünk szerint nem e gépekben, hanem az emberiségben kell keresnünk. A puska-por, a gőzgép fölhalálásához hasonló jámbor ohajtásokat fűztek, pedig legujabban is lehetett alkalmunk tapasztalni, hogy e tekintetben nem sokat várhatunk tőlük.

Hogy a szárazföld ezer és ezer év múlva tengerre lehet, azt tagadni ki merné? De az ember, ki már annyiszor leigázta a természetet, a ki a sivatár homokra gyönyörű ligeteket és termő földeket varázolt, a ki a mocsárokat kiszáritotta, a tenger fölé városokat emelt, az a korall szigeteket, a Sahara sivatagjait is paradicsommá alakítja, ha az idő és körülmények reá kegyeszerítik.

Keassay Jenő.

A Viktor Emanuel-csarnok Milanóban.

A régi kor csodáinak föltétlen tisztelete sok ideig uralkodó befolyással bírt a műbírlók ítélő-térsé a egyes ágakban, mint pl. a szobrászatban még ma is e mértékű alkalmazzuk az újabbkori művekre. De nem ritkák oly esetek sem, hol a modern izlés merészen harczra mer szállni a századok dicsőített bálványával a kétség teszi pálmájukat. Oly eset is fordul elő, különösen a művészet állandó lak-helyén, a tündérszép Olaszországban, hogy a mult s jelen nagyszerű emlékművei közvetlen szomszédságban küzdenek a diadalmi babérral.

A legfeltűnőbb esetek egyike Milanóban a világhírű dóm s a Viktor Emanuel-csarnok szomszédsága. Amaz a hét világszép kiegészítője, fehér márványból emelt torony-tenger ezer meg ezer oszloppal díszítve, óriási mű, melyben a rege szerint lovas huszár viszi vágatva a pap „Dominus vobiscum”-át a kántorhoz, nagyszerű épület, melyhez félszáz év emléke van kötve; ez egyszerű, tisztán rideg gyakorlati czélnak megfelelő mű, sokkal újabb, sem hogy neve még oly ismerős lett volna, czélja sokkal prózaiabb, sem hogy ezreket lenne képes lelkesíteni. S ime mégis a nagy közönség, ha elfáradt az óriási dóm 102 tornya s 4500 szobra számolgatásában, ha kimerülve s borzadva megtekintette a holdvilágtól meg ezüstözött óriási kísértetet, ridegen s kielégítetlenül menekszik a közel csarnok valóban emberi érzelmekre számított otthonos zajába, — s ime, még a szigorú műbíró is kénytelen bevallani, hogy míg ama dóm egyedül óriási nagysága s tömördek alakjai által vesztegeti meg izlésünket, míg a művészet szabályait tényleg megcsorbitja, e csarnok az újabb kor izlésének mintaképe s a művészet szabályainak — tisztán prózai czéljára — sokkal jobban felel meg. Kétség-telen, hogy a dóm, a világ legnagyobb egyszerű épületeinek egyike, mégis diadalban marad e hozzá képest kisszerű épülettel szemben, de már maga az a körülmény, hogy a csarnok egy ily nagyszerű művel sikerrel állhat szemközt, elegendő föl hívni figyelmünket az újabb kor e remekére.

A Viktor Emanuel-csarnok egyszerű üveges folyosó, minő nálunk Pesten csaknem parodiaként a hajdan híres párisi utca, s minők Párisban, Brüsszelben s másutt nem ritkán fordulnak elő. De az itteni folyosó nagyság s szépség tekintetében még a brüsszeli is messze túl szárnyalja. Latin keresztalakú, a keresztelés fölött octagonban (nyolcszögben) emelkedő kupola s minden tekintetben művészileg ékített piacz ez, mely a régi görög agorákat pótolva, a közéletnek s társadalomnak gyűpontját képezi, s mely ragyogó boltjaival, kávéházaival s 2000 gázlámpájával minden este magához büvöli még azt is, ki e látványt már megszokta, s ki azon gondolatlalt ment haza előtte való nap, hogy e zajos helyet czentul kerülni fogja.

E csarnok teljesen az újabb kor műve. Alkotója, a nagy hírű Mengoni építész még él s e művet 1865. márcz. 7-én kezdte meg s 1867. szept. ben adta át a forgalomnak. Jelenleg, habár még a nagy dóm-tér többi, jelenleg disztelen bódékkal avagy félig lerombolt épületekkel telt oldalain folytatni ohajtják, egy önmagában bevezett egész, melynek hossza 195 méter, szélessége 14 1/2, magassága 26 méter, s a kupolánál 50 méter. Ez alakban valamivel többé került 8 millió franknál. Belül 24 hírneves olasz szobra díszíti, köztök a világhírű művészek, köztök s tudósok, egy Dante, egy Raphael, egy Michael Angelo, egy Galilei,

egy Columbus, kiknek emléke lelkesülni tanít; fenn az octagonban négy nagy mozaikkép, a bementi íveken a tudomány, ipar, művészet s földművelés allegorikai csoportozatai. A pistojai vasut, a montenisi alagut s az olasz első rangú építész nagyszerű emlékei sorában méltó helyet foglal el e mű is, mely izlés s gyakorlatiaság szempontjából a legelegánsabb s legczélsezerűbb modern épületek közé méltán sorolható.

sók, ívek és terraszok nagyszerű öszbenyomását, melyek ez épületet a műemlékek magaslatára emelik.

E nagyszerű emlékről annak tervezője Giuseppe Mengoni saját költségen mintát készítette és azt a bécsi tárlaton közszemlére kiállította. Az eredeti műnek hű utánzása e minta, melyen a látogatók megbámulhatták a faragások, apró szobrocskák és festmények finomságát és szem-

minden ezután építendő csarnokoknak. A műtészek általában Mengonit tartják a modera építészet egyik legelső képviselőjének.

A letűnt századok építészeti ízléseit nem szabad föltétlenül követendő példakul fölláztatni, mert ezáltal a szépség első törvényét sértjük meg, az eszma öszhangját a valósággyal, midőn t. i. egy-egy emléképületnek olyan homlokzatot készítünk, mely az épület belsejével és rendelte-

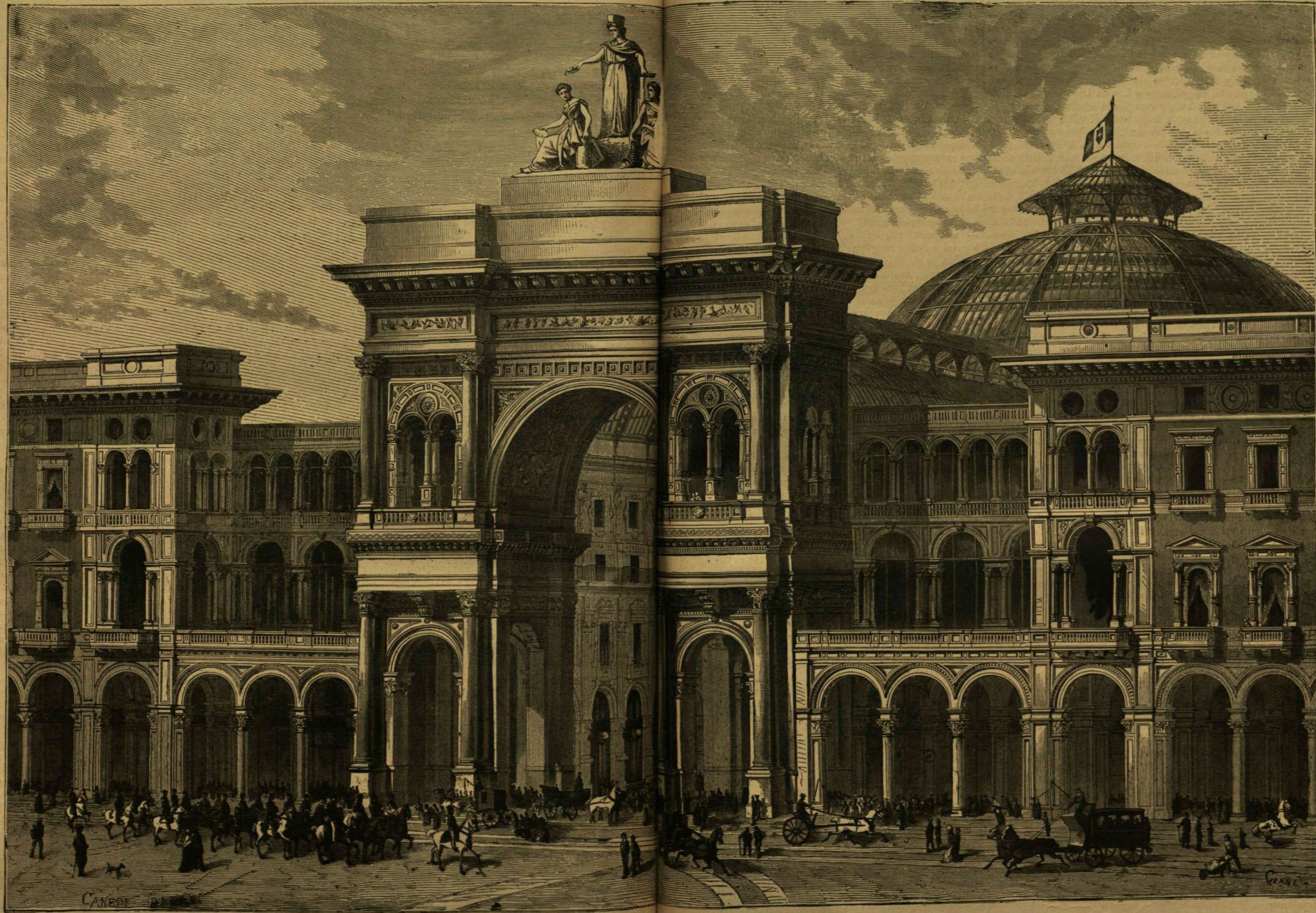
is teljesen és következetesen öszetartálnak az épület rendeltetésével. Nyilvános öszszjövétel helye az, hol a vidámságnak, melyet a díszítmények és színek sokszerűségének látása kelt föl, nem szabad végleg szakítania a komolyabb gondolatokkal, melyeket a nagy embereknek itt-ott fölláztatott művészi szobrai fölléknak a szemlélő lelkeiben. Szóval Mengoni e nagyszerű remekművében s annak harmonikus öszállításában töké-

telni hol pihen. Egy jeltelen sírra helyezett tehát Hunfalvy koszorút, a Magyar László sírjára, mely ott van valahol Afrika forró földjében, melyet a fáradhatlan utazó annyira vágyott ismeri.

Mint egy meteor tűnt ő föl a tudományos világ egén, — mondá Hunfalvy az emlékbeszéd bevezetésében — és midőn azt hittük, hogy új birodalmakat fog fölfedezni, hazánk híret új vívmányokkal gyarapítani, a magyar névnek új fényt kölcsönözni: akkor hullott hirtelen alá, csöndben, észrevétlenül. Elhagyva földi életét, elszakadva hazájától, támogatásban nem részesülhetve, mert senki sem tudta hollétét, nem folytathatta pályáját, s így nagy munkája csonka töredék maradt. Nem önző magánérdek, nem a hír s dicsőség után való kapkodás vezette oda, hova még európai ember lábnyoma nem jutott, hanem saját égő ösztöne, hogy a világot s annak ismeretlen részeit megismerje, s megismertése által hazájának s a tudomány-nak szolgáljon.

Magyar László gyermekeivől keveset tudni. 1818-ban Szombat-helyen született. Születése anyjának életébe került, s így nagyanyja Horváth Appollónia vette gondos nevelése alá. Dunaföldvárt véggezte az elemi iskolákat, Kalocsán és Szabadkán a gymnasiumot. Utóbbi helyen lakott atyja is akkor: Magyar Imre. László elvégezvén a középtanodát, a bölcsészeti tanulmányára adta magát. Hajlamai azonban csakhamar másfelé tereltek. 1840-ben báró Orczy csanakházi birtokán gazdasági irnok lett, nemsokára azután ispán is. Ezzel sem volt azonban a nagyobbra vágyó ifjú megelégedve. „Tengerre” akart menni mindenekelőtt, s ez lebegett már gyermekkorában előtte. Atyja útján tehát Kiss Pál akkori fumei kormányzóhoz fordult, hogy a cs. k. tengerészeti akadémiába fölvegye. Ez sikerült is neki, s itt a két évi tanulmányot kitűnő sikerrel el is végezte. — 1843-ban mint kadett lépett ki az akadémiából, s akkor utazott Szabadkára, hogy hazáját, földieit, ismerőseit meg egyszer, utoljára lássa. Visszatérve Fiuméba, egy cs. kir. postahajón első nagy tengeri útját tette meg Braziliába. Ez utja máris telve volt változásokkal, veszélyekkel, s nem kevesebb mint öt hónapig hánykolódott, míg rendeltetése helyére, Rio de Janeiro-ba érkezett. Útközben Havannában is kikötöttek, s ott nagy szorgalommal tanulmányozta a spanyol nyelvet. Majd Keletindia-ba, onnét Madagaskarba s Sumatra szigetére utazott. Itt veszélyes betegségbe esett, s a sárgaláz a sír-szélére vitte. Alig hogy a betegségét kiheverte, már tovább ment, még pedig a Jöreménység fokáig egy portugall hajón. Visszatérve Rio-ba, ott bizonyos Vámosy József hazánkfiát kereste föl, ki őt a La-Plata köztársaság elnökének Rosasnak ajánlotta. Ez ajánlattal Buenos-Ayresbe ment, bemutatta magát Rosas diktátornál, ki azonnal hajókapitányává nevezte ki, minekutána az erre megkivántató vizsgát letette. La-Plata köztársasága akkor véres háborút folytattott Uruguay-al, melyben Magyar is tevékeny részt vett, és egy útközét alkalmával fogságba is esett.

Az uruguayi főhaditörvényszék elé állítottott, ez kimutatta rá a halálos ítéletet, mely már-már végrehajtott volna rajta, ha egy derék franczia tiszt: L'Ainé közebe nem lép. A törvényszék megkegyelmszött neki, sőt szabad lábra is helyezé, csupán azt követni ki a fiatal magyar tisztól, hogy a míg a háború tart, a laplatai köztársaság hadseregébe vissza nem lépand. Magyar erre Montevideón keresztül ismét Buenos-Ayresbe ment, s onnét hajóra szállva, ez egyszer Dél-Afrika nyu-

Viktor Emanuel-csarnok Milanóban.

Rajznak az épületnek azt a szép oszlopos ívezett folyosóját tünteti föl, mely a dóm-térre szolgál, s mely az egész pompás épületnek leg-szebb és legfontosabb részét képezi. Egy diadalív ez, a mely nagyságának arányaival föllümulja a régi Róma diadalíveit. A két oldalszárny, mely az ívből, mint főépületből jobbra és balra terjed, már be van végezve és együttesen a főépülettel 21 méter hosszú óriási palotát képez; már csodálni lehet az izlésteljes építészeti alakokat és a folyo-

ügyre vehettek sok oly apró részletet is, a melyek közül egyik-másik a valódi csarnok meglátogatásánál bizonyára elkerülte volna figyelmüket.

A mintát, mely a körcsarnokban volt föllá- litva, a császárok és királyok is siettek megtekinteni, és a mi még annál is fontosabb, nemesak az uralkodók, hanem a tudós építészek is megbámul- ták, a kiknek ítélőszava pedig sokkal nyomató- kosabb, és ezek egyhangulag kijelentették, hogy e gyönyörű csarnok építészeti mintául szolgálhat

tésével igazán homlokgyemest ellenkezik, mint például mikor egy épület külsőleg a legszebb görög templom stylt mutat, voltaképen pedig börze vagy legjobban esetben színház.

A Viktor Emanuel-csarnok korunk jellemé- nek hű tömörítője; egyesíti magában minden antique és modern stylból azt a mi szép, a mi kellemes és a mi czélsezerű. A fölhasznált anyagok, a granit és a gypsz, a vas, a fa és üveg, a díszít- mények, szobrok és festmények, még a mozaikok

letesen el tudta találni korunk legjellemzőbb kifejezését.

Emlékezés Magyar Lászlóra.

A tudományos akadémia nov. 24-iki ülésé- ben Hunfalvy János az akadémia egyik oly tagjá- nak emlékét élénkítette föl, kit noha magyar ember volt, személyesen nem ismertek, s bár tag volt, nem vala az akadémiaiban soha. Mint hullott, nem

goti partjain kötött ki. Itt beállt a kalabari fejedelmek szolgálatába, hol két teljes évet töltött. Innen délfelé meglátogatta a portugall gyarmatokat.

Akkor keletkezett benne ama vágy, melynek a földrajzi tudomány oly sok új fölfedezést köszön, s mely kívánság teljesítése nevét világhírűvé tette, hogy t. i. Dél-Afrika belsejét átkutassa, azon vidékeket, melyek eddig a tudomány előtt teljesen rejtve voltak.

1844-ben a bihei király tartományáig halott. Most kezdődik Magyar életének legkalandosabb korszaka. A bihei király népelel kereskedelmi viszonyba akarván lépni, megismerkedett egy szerszind a fejedelemmel, ki őt szolgálatába hívta, s midőn megjelent előtte, a legleereszkedőbb bánásmóddal fogadta, később azon nagy megtiszteltetésben részesült, hogy leányával is megkötölte, a mit egyébiránt könnyen megtehetett, lévén ő fölségének 17 infansa, s 44 infansnöje. Magyar előnte megijedt a nagy megtiszteltetéstől, hanem a jó barátság kedvéért mégis elvette feleségül a leányt, kit soha nem látott. Utóbb nem is találta épen rutnak. Ina-Cuelu-Ozoro (Ozoro hercegnasszony) karcsu, magas és szép termetű — mint maga írja — valami 14 éves leány, fényes fekete arcában két nagy kerek szem ragyog, vastag domborodott rózsaszín ajkai közül indiai gyöngyhöz hasonló, hófehér fogak tűnnek ki. Öltözete különféle, eleven színű, finom szöveteiből készült, bő, lobogó ruháját czafranos fehér öv szorítja karcsu derekához, haja sokszerű apró gyöngyökkel van kikévezve, s a gordiusi csomóhoz hasonló megoldhatlan tekeresekbe és fürtökbe fölszítva. Így festi Ozoro hercegnasszonyt menyasszony korában völégénye, a mint 1849. máj. 23-án házába érkezett, s két testvérbátyja átadta neki.

Ekkor Magyar László 89 mtföldnyire volt már a tenger partjától a Hokema s Masisi folyók között. Innét kirándulások, majd nagyobb utazásokat is tett még inkább befelé, s hat év lefolyása alatt a (Greenwich-től számított) 3-ik és 20-ik szélességi és a 20. és 25. hosszúsági fok között elterjedő országok bekalandozt, rendszeren egy karavan élén s több rabszolgá kíséretében. Akkor közleményeket is irt utazásáról a Magyar Hirlap-ba 1852-ben.

Ezen ez időben fordult a tudományos világ figyelme fokozott mérvben Dél-Afrika felé. Ez volt majdnem Ausztrálián kívül a legismeretlenebb tájék az európaik előtt. A Jöreménység foka körül való gyarmatoszágon kívül sűrű homály fedte egész Dél-Afrikát, melynek még tengerpartjait sem ismerték. A hollandiak, kik ott gyarmatokkal bírtak, maguk nem igen terjesztették Dél-Afrika híreit, féltékenységből, nehogy az utazók a gyarmataik mögött fekvő őrszágokat megismertetve, gyarmataikban babilorítsák őket. E század elején tehát kevés új fölfedezést tettek az utazók a vidékeken, s a század közepe felé csak Dacosta, Montego őrnagy, Ripeyó s még néhányan jártak erre. Annál nagyobb élénkséget mutatkozott az ötvenes évek körül. Andersson, Raff, Morton egymást követték a fölfedezésekben, s mindnyájukat föllümlta a világhírű, szerencsés Livingstone. Magyar is ösztönözve látta magát, hogy fölfedező útjait a nyilvánosságunk átadja, s 1854-ben a Pesti Naplóban ismertette egy-két utazását. E levelekben azon ohajtását is fejezte ki, hogy az akadémia vagy más hazai intézet anyagi segélyezésben részesítse, hogy egész Dél-Afrika belsején keresztül mehessen, egyik tengerparttól a másikig, s a nemzeti muzeumnak is igérkezett tárgyakat küldeni, ha legalább a szállítási költségeket fedezi. Mindenki ismeri azonban hazánk akkori zilált politikai s anyagi viszonyait. A nemzet maga is ugyszólván szunyadt. Hunfalvy János az, ki először figyelmeztette az akadémia utazóinkra, kiről három év óta — azon fölszólítástól számítva — nem hallatszott semmi sem. Végre sikerült Magyar hollétét kitudni s az akadémia Hunfalvy által izentette neki, írja meg utazásait magyarul, s küldje be a kéziratot, az akadémia művét saját költségén ki fogja adni. 1858-ban meg is érkezett egy tetemes nyaláb kézirat, melyet Hunfalvy János buzgón rendezett, s mely meg is jelent, mint „Magyar László utazásainak“ első kötete. Magyar László művét maga három kötetre számította. Ekkor már a tengerpartján lakott, hová, apósa a bihei fejedelmek ellenségek vezére által megöletvén, családjával menekült. Fájdalom, az ígért máskét két kötet kézírata nem érkezett meg, s így a nagy munka csonkán maradt.

Sajátságos balsors érte ezentel mindazt, a mi Magyar László és a magyar tudomány közt való összeköttetés föntartására czélt. Az akadémia megválasztá Magyar levezető tagjának és elküldte az oklevelet neki. Sokáig nem jött válasz, 1859-ig. Ekkor tartotta Hunfalvy Magyar székfoglalóját az akadémiaiban, melyet utazásából összeállított. 1859 után meg csak egy levelet kapott Hunfalvy Magyartól, 1861-ben, melyben kifejezi örömtét a fölött, hogy az akadémia érdemesnek tartotta művét a kiadásra, egyszersmind azon reményének ad kifejezést, hogy „édes, szeretett hazáját“ még egyszer viszontlátni fogja. Évek multak azonban azóta, Hunfalvy ismétlen irt leveleket Afrikába, kérte a többi kötetek kézíratait, azonban válasz nem érkezett. Az akadémia már erre szükségesnek látta, hogy a magyar kormány utján a portugall kormánytól fölkerje Magyar sorsának kipuhatolása végett. A portugall kormány engedett is a fölívásnak és hivatalosan tudatta, hogy Magyar László 1864 ben november 9-én délafrikai gyarmatjait meghalt, kiskoru gyermekeket hagyva maga után. Később részletesebb tudósítás is következett, mely konstatálta, hogy Magyar semmiféle vagyont nem hagyott hátra, s hogy legöregebb fiát lakatos inasnak kellett adni. A legutolsó tudósítás, melyet az akadémia különösen Magyar irodalmi hagyatéka miatt sürgetett a portugall kormánytól, ilyen levezető volt. Ebben, tavaly, értesítették az akadémia, hogy Magyar László ingóságai egy portugall kereskedőhöz, mint letéteményeshez kerültek. Ennek háza azonban 1871-ben leégett, két, irományokat és kéziratokat tartalmazó s Magyar László hagyatékából maradt láda is a lángok martaléka lett. Ezekből látni való egyszersmind, hogy a portugall tudósításokban bizonyos titkoszerűség, sőt ellentmondás rejlik, mely a tudósítások hitelességét is megintatni képes.

Bárhogy van, Magyar László és teljes műve ránk nézve elveszett. Neve azonban a nevezetes utazók között örökre fön fog maradni. A külföld osztatlanul elismeri érdemeit. Burton kapitány művének megjelent kötetét angolra készült fordítati. Maga Hunfalvy fordította németre. Burton egy szerszind azon reményét fejezte ki a londoni földrajzi társulatban, hogy az angol délafrikai expedíció több világszágot fog talán deríthetni Magyar László sorsára.

Magyar — így végé Hunfalvy emlékbeszédét — nem tartozott az elsőrendű tudós utazók közé. Sem tudományos előkészítéské nem volt, sem anyagi segélyben nem részesült annyira, hogy nagyszabású terveit sikerrel végrehajtsa. Mindazáltal lényegesen előmozdította Dél-Afrika belsejének ismeretét, és neve a világhírű tudósok közt mindig tisztességes helyet fog elfoglalni, s nemzetiünk dícsőretére valni. Ki tudja, mi lesz a férfuból, ha szerencsésebb korszakban teszi utazásait, s nem akkor, mikor hazánk politikailag lenyűgözve, magával is alig bírhatott. Ha mind-ezeket tekintetbe vesszük, csak hálával lehet megemlékezni a fáradhatlanról, ki ritka szerénységgel ritka sikert tudott fölmutatni.

Hunfalvy emlékbeszédét élénken megéltjezték; utána fölkel Rónay Jácint s azon érdekes hozzájárulással egészíté ki, hogy ő maga Londonban a földrajzi társaságban angolul olvasa föl Magyar könyvének kivonatát, s az angolok oly lelkesülten fogadták, hogy a társulat Magyar anyagi segélyezését is kilátásba helyezte, ha műveit magyarból angolra is egyidejűleg fordíttatja. A társulat Rónayt egy ily értelmű levél szerkesztésével megbizta. Rónay el is küldte a levelet, de választ nem kapott reá, s nem is tudja, megjött-e helyére. Annyi bizonyos, — végzi Rónay — ha Magyar művének kiadását folytatja, legalább is két évvel megelőztük volna az angolok büszkeségét, Livingstonét.

Ki viselje gondját a szegényeknek.

(Vége.)

Általánosn elfogadott elvnek látszik az európai országokban, hogy a szegényekre való közvetlen fölügyelés a községét illeti. Az egymáshoz tartozóság érzete, melynek az egész népben meg kell lenni, még inkább áthatja azokat, kik folytonosan egymás szemei előtt vannak, egymást közellebről ismerik s a vidéki vagy helyi csapásokban, szerencsétlenségekben együtt osztoznak. Nagyon is természetes, hogy az egyes községi tagok baját legelőször azok veszik észre, kik szomszédságában élnek, s mivel az éhezón, az árván a nyomorékon az segít legjobban, a ki hamar segít, lakostársaitól várhatja legelőször a segédelmet is. A szükséges

ellenőrzést is csak azok gyakorolhatják, kiknek mint egy közés lakosainak közvetlen tudomása van a szükségök állapotjáról, kik előtt az is tudva van, ha gondatlansága, restsége, pazarsága vagy erkölcselensége vitt valakit a nyomorúság övényére. Ilyen ismerős körben, még ha szükségét érez is, csak utolsó esetben fog segédlemért folyamodni a szegény; ellenben a valódi nyomor, ha a szegény visszatartaná is a jelentkezéstől, hamar nyilvánosságra jő.

A szegények számba vételére, azoknak részint saját lakásukon, részint a közös menhelyeken való táplálására, ruházására, s e czélból az adományok, alapítványok elfogadására, megőrzésére, segélygyűjtésre a községi tanácsból többé-kevésbé független bizottság van kinevezve vagy választva mindenütt. Franciaországban már az 507-diki toursi zsinat a községek tisztívét tette ugyan a szegények gondozására, de azért az egyes jöltevék és kolostorok teljesítették az továbbra is. A forradalomnak volt fenntartva új rendet hozni be az ügybe is. 1793-ban mondta ki a konvent azon más államoknak is irányadó szavakat, hogy „a nyilvános szegényápolás szent kötelesség; a társadalom tartozik szerencsétlen tagjainak létéről gondoskodni, tartozik a munkaképesnek munkát, a munkaképtelennek kellő létezési eszközöket nyújtani.“ Ekkor állították föl minden nagyobb községben a *jótekonysági hivatalok* — bureau de bienfaisance — melynek tagjait a prefekt nevezi ki. E hivatal kezeli a szegények részére tett alapítványokat, ez szedi be az egyházi és világi gyűjtések eredményét, azonkívül a nyilvános előadásokért szegényeknek járó taxát, s ha mindez nem volna elég, a községi pénztárból nyer pótlékok. Tagjai rendszer fizetést huznak s időnként számolni tartoznak. A községi pótlékok korlátozza az 1841-iki törvény, mely a községtagokat a czélra megadóztatni nem engedí, „mivel ellenkezik a nép erkölcsével s a törvényhozás elveivel.“ A *belgiumi* jótekonysági hivatalok lényegökben nem különböznek a franciaiktól. Ennek tagjait azonban a községtanács választja. *Hollandiában* — hol pedig már a tizenötödik században hozott törvények *polgári* kötelességnek mondják a szegények ápolását — az egyház elvitől fogva nemesen versenyzett a községgel a szükségök, betegek és árva gondozásában. Az 1854-iki törvényhozás azon szándékot árulja el, mely szerint a szegényügyet örömet látna ismét kizárólag az egyház kezében. Itt annál fogva a szegényekre ügyelő bizottság nagyobbrészt lelkesek és egyháztanácsosokból áll, kevesebb számmal vannak a tisztán községi és vegyesek. *Angliában* nem egyes község, hanem több, egy szegény-kerületté egyesült község tart ilyen szegényekre felügyelő hivatalt, melyek felett ismét egy főhatóság van, mely utóbbi az egyes kerületi hatóságok működését ellenőrzi. A szegénykerületek egy kerülettel ki, hogy a befoglalt egyházhatóságok egyesülhessenek dologház építtetésére. *Olaszországban* a tartományi igazgatóság vizsgálja felül a szegényintézetek számadásait s az egész ügy a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

Hogy a községek ne legyenek tulterhelve, arról majd minden ország törvényhozása gondoskodott óvó rendszabályok által. *Poroszországban* inkább csak a fölügyelés, mint a szegények terhének viselése a község dolga. A porosz törvényhozás szellemében a község csak akkor tartozik segíteni valakin, ha rokonai nincsenek, vagy nem tudnak rajta segíteni. Az örökösödési jog arányában tartozik véreiről gondoskodni mindenki. Kétes esetekben bíróság dönti el, ki viselje gondját az ügyefogyottnak. Így kötelezve van a gazda beteg cselédjének gyógyíttatására, ha a betegség a szolgálatidő alatt keletkezett. Föltéve, hogy az illetők nem teljesíték kötelességeiket, vagy egy idegen szorulna segélyre: a községnek nem szabad megtagadni az ápolást vagy gyámolítást, de később az illető rokonoktól költségeinek visszatérítését követelheti. *Poroszországban* nagyon sokat tettek ez ügyben a 18-ik század végén keletkezett tartományi szegény-ápoló egyletek, melyeknek közönséghető a számos szegény-, dolog- és javítóház fölállítás.

Az igazság érdekében történik az is, hogy községi tagnak és így községi gyámolításra jogosultnak csak akkor tekintetik valaki, midőn már néhány évig ott tartózkodott s a község terheinek viselésében résztvett. *Franciaországban* erre csak egy év kiváratik, sőt ha azon községből vett nő, félév is elegendő. *Poroszországban* nagykorúnak egy, kiskorúnak három évig kell helyen tartózkodni, hogy községtagnak tekintessék; *Szászországban*, *Dániában*, *Angliában* 5, *Belgiumban* 6,

Ausztriában 10 év kiváratik erre nézve. — A szegények gondozási költségét nagyrészen mindenütt jötekonny adományokból fedezik. Ehhez járulnak rendszeren albüntetéspénzek, néhol az esketés, keresztelés és halálözás alkalmával kötelezett adományösszegek. De még az önkéntes adományok mennyisége sem terjedhet a végtelenig. *Belgiumban* 3000 franknál többet adományozni a szegény részére csak a király belesegyezésével lehet; mely törvényhozatalára bizonyosan az szolgáltaott okot, hogy csak az ötvenes években 22 millió frankot haladó alapítványösszeget tétellett le a jötekonysági hivataloknál. *Hollandiában* a templomi adakozáson s egyszeri nyilvános gyűjtésen kívül minden egyéb gyűjtésre a kormány engedélye kiváratik. *Olaszországban* alapítványok, fekvő javak csak egy tartományi küldöttség megvizsgálásával és jóváhagyásával adományozhatnának a szegények számára. Ugyanítt az állam azáltal is könnyíti a községeket, hogy a jötekonysági intézetek egynemelyiket, például a lelenczházakat, tébolydákat a tartományok godjaira bizza. — A községek megadóztatása a szegények javára vagy korlátozva, vagy egészen tiltva van. *Franciaországban*, *Poroszországban* ily adóval terhelni a községi tagokat nem szabad. *Angliában* a nem fedezhető szükségeket az állampénztár veszi át. *Svédországban* szükség esetében bizonyos mennyiségű fejadót (8 shilling), s ha abból nem telnek, föld- és jövedelmi adópótlékok is vethet ki a községi tanács a szegények javára.

A koldulás, kóborlás Angliában szigoruan tiltva van; a munkaképes szegényeknek még alalmazni adni sem szabad. A melyik szegény dologházba menni nem akar, az általában elveszti a gyámolításjogát. Minden helyi hatóságnak joga van tett költségei fejében — mi valóságos kölcsönnek tekintetik — dolgoztatni a szegényt. — *Olaszországban* a nagyon szegény községek tagjai helytartósági bizonyítványal másutt is koldulhatnak határozott időn belül. *Norvégiában* maig sem tudták kiküszöbölni az ugynevezett „laegd“-et, azon rossz szokást, mely szerint a háztulajdonosok birtokuk arányában több vagy kevesebb ideig kénytelenek voltak az őket sorba járó koldusokat befogadni házukba.

Nem érdektelen, — a mennyiben a még eddig hiányos statisztikai adatokból lehet, — néhány állam kiadását tudni a szegények részére. *Franciaországban* 1860-ban a 11,366 jötekonysági hivatal 21 millió franknál többet költött a szegényekre. Ez összeg 16 százaléka azonban igazgatási költség. Ezenkívül a körülbelül 1400 kórházban 464,164 beteg gyógykezelettet. Jövedelem volt 89 millió frank, melyből 27 millió alapítványi kamat, 15 millió visszatérült költség, 12 $\frac{1}{2}$ millió községi segély, — a többi adomány. — *Poroszországban* az ötvenes évek elején a szegények gyámolítási költsége 5,706,000 tallér volt, melyből 62 százalék a községektől, 25 százalék alapítványokból, 13 százalék magánadományokból került. — *Hollandiában* 1866-ban 511 jötekonny-intézet és egyesület volt. Ebből 3894 a házi szegények számára, 705 a szegények ápolására, taníttatására s lakhelyi ellátására, 172 az elszegényített családok segélyezésére, 121 a téli tápszerek kiosztására a szegények közt, 59 munkaszásra a munkaképes szegényeknek, 53 a betegágyas szegények nök ápolására, továbbá 60 betegápolóda, 36 dologház s 11 tébolyda. Ebből 60%-ot az egyház tart fenn, 29-et vegyesen az egyház és község, 11-et magános gazdagok és társulatok. Részt vesz a jötekonyságban 531,919 ember, tehát a lakosságnak majdnem 16 százaléka. Évi kiadás 25 $\frac{1}{2}$ millió frank. — *Dániában* csupán Kopenhága, az alk 180,000 lakosságú főváros 1867-ben 1,468,305 frankot költött a szegényekre, tehát fejenként 8 frankot. — *Svédországban* 1855-ben 55,187 szegény gondoztatott, kiadás volt 1,457,574 porosz tallér. — *Angliában* 1867-ben 6,959,840 font sterlinget költöttek a szegényekre. Ebből 20% dologházakra, 48% a munkaházon kívül szegényekre, 9% elmebetegekre, 2% százalék fölött kölcsönök kamatára s törlesztésére, 10 $\frac{1}{2}$ % a hivatalnokok díjazására, 10% szegény iskolákra fordíttatott. A gyámolított szegények 16%-a a munkaképes volt.

De elég is lesz a példából. Hazánkban is a községi segélyezésnek kell jönni előtérbe, melyet csak jól megvizsgált szükség esetén egészítsen ki a megye, vagy egyes vidékeket sujtot csapás idején az állam. Azonban a jötekonyság egyéb forrásait nem szükség azért elfojtani; sőt épen a mi viszonyaink közt nagyon ohajtandó, hogy az egyház és társulatok is teljesítsék a maguk kötelességét. Már eddig is örvendetes eredményt mutathatnak föl az egyes városainkban működő

jötekonny egyletek. De mi ez a roppant szükséghez mérve? A szegények ügyén, ha komolyan javítani akarunk, társulatokat kell e czélra állítanunk minden nagyobb községben s minden vidéken. A törvényhozásnak semmi esetre sem szabad kényi a szegényügy rendezésére, de azt a mai kor szelleméhez a külföld példájához méltó színvonalra emelni csak társadalmilag egyesült erővel fogjuk.

Embrevő vadnépek.

Egy külföldi lap következő érdekes adatokat közöli földkeresésén itt-ottma divatozó embrevéséről, illetőleg az embrevés vad népekről. Az embrevés Anahuac (Mexiko) és Peru fensíkjairól az indiai és brazilai törzsek kivésésével végtelen megazúnt. A kannibál néptörzsek apránkénti, de azért biztos kihalása és a fehérgyarmatosok befolyása e borzasztó szokást most már a Csöndes-óceán szigetén is majdnem teljesen megszüntette. Mindamellett az embrevő vadak száma még most is elég tekintélyes arra, hogy hallatára elborzadjunk. Ime néhány megközelítő statisztikai adat e vad kegyetlenségben élő embrevőnépekről:

Fredmann szerint a balták (Afrika belsejében) 200,000-en, a Niger torkolatai környékén lakó kannibálok 100,000-on vannak; Hariot de Nauple adatai után a fau-k számtal 80,000-re, a Bamutz-tartománybeli troglodytáktól (barlanglakók) 10,000-re becsüli. A niam-niamok száma 500,000-re megy; Marlog szerint a murhanák és metayák (Dél-Amerikában) 2000-re, Dél-Amerika többi embrevői 1000-re tehetőek. Ausztrália benszültői 50,000-en és a melanesiaiak (ide nem számítva Uj-Guinea lakóit) 1,000,000-on vannak.

E számítás tehát 1,943,000-re teszi ama szerencsétlen emberi lények egész összegét, a kik nem irtóznak s nem félnek megenni embertársaik húsát. E szám, fájdalom nincs tulozva s földünk lakosságának épen 690-ed részét vagyis 0.14%-át teszi.

Az embrevők lakomáján, — írja egy francia utazó — Franciaországot új-keledonai alattalói képviselik, a mennyiben e nagy terjedelmű sziget 50,000-nyi lakóinak legnagyobb része ma is embrevő, vagy legalább is élénk hajlamot árul el az embrevésre. De a mint a gyarmatosítás a sziget belseje felé előnyomul, e vad benszültöttek is azon mértékben vonulnak visszafelé. Ma már nem merik többé megtámadni az európaikat.

Igy lesz ez a többi embrevőkékel is rövid idő alatt. Sámi Lajos.

„Róma története.“

Azok közt a mulasztások között, a miket a magyar tudományos akadémiaink legfőbb részét vetettek a szemére, egyike a legnevezetesebbek az, hogy nem fordít elegendő gondot a tudományok népszerűsítésére s azoknak nagyobb körben elterjesztésére. Ez ugyan alapszabályainál és szervezeténél fogva nem is képezi földadatát az akadémiaink, melynek czélja inkább a tudományok fejtsé, az önállóbb buvárlatok és melyebb tanulmányok előmozdítása, s oly, többnyire kutfői jelentőséggel bíró nagyobb művek kiadására, melyeknek kiadására a magánvilálokzás nem elegendő, s melyeknek az üzleti szempont egészen háttérbe szorul.

Tudjuk, hogy így van, s hogy az akadémia csak szabályait követi, ha úgy tesz, a hogy tesz. Nem is tagadjuk, hogy földadatai sulypontját oda kell fektetnie, a hová épen fekteti. De megmondolva ama szellemi tökének felette gyarló voltát, mely felett hazánk rendelkezik, tekintve a szellemi fejlődés extensiv terjedésére annyira kedvezőtlen viszonyainkat, a miben magánosorgalom, áldozatkészség, vagy bír társulás, de nem országos tekintélyllyel bíró, aligha fog segíteni; nem lenne épen hálátlan lépés az akadémiaától, ha eddigi czéljai mellett ngyobb figyelmet kezdene fordítani oly tudományos műnek produkálására és terjesztésére is, melyek a nagyobb közönségre számítvák, arra a közönségre, melyből az akadémia jövedelméből tagjait is unozozni fogja, melyben tehát a tanulmány, a tudományok iránti kedvet jó eleve fölébresztetni magának az akadémiaink is nem utolsó missióját képezhetné, ha mellőzzük is a többi szempontokat, milyen a többi közt hazánk intellektualis közeparányosának magasabb fokra emelése.

E megjegyzésekkel a világrét sem azt akarunk jelezni, mintha a m. akadémia azt a czélt teljesen eltévesztené szem elől. Van, igenis, az

akadémiaink kivált újabb nemzedéke között egy hatalmas lenni kezdő irány, mely a tudományok népszerűsítését tűzi ki egyik czéljául, s vannak alapítványok, melyek egyenesen a czélra tételtek, hogy a tudomány szakemberei és a laikusok között emelt kínai falba rést törjenek, a mely alapítványoknak pályadíkjént szereplő évi jövedelmei odaítélésé épen az akadémiaira van bízva.

Tisztelet-becsület az akadémiaink, ő e pályadíjak odaítélésénél mindig a legnagyobb lelkiismeretességet és tapintatot tanúsította, s maga azon művek száma, melyek a még nemrég fennálló, u. n. „magyar hölgyek díjával“ jutalmaztatnak, egész kis tudományos kincset képeznek az egész magyar nemzet kezében.

Egy ily mű felsziki előttünk ma is: Pór Antal „Róma története“, a nyugati birodalom elenyészteig. A magyar akadémia által a magyar hölgyek díjával koszoruzott pályamű. Ötven fametszeti képpel. Budapest 1873. az Athenaeum tulajdona. Ára 2 frt 80 kr.“

Szerző mindjárt a czímlapon kijelenti, hogy műve a „mivelt rendek szükségéhez“ van alkalmazva. Én azonban bátran odamerném adni bármely római történelem tudományi specialistá kezébe s nem igen csodálom, ha azt állitanám, hogy ismereteinek meglehetősen teljes kompenziumát találndja benne s a munkát átlapozva, élvezetes recapitulációját nyeri benne annak, a mit egész hosszú során keresztül olvasott. Másrészt pedig aggodalom nélkül oda lehet azt adni a kevésbé mivelt, de józan eszű embernek is, nem kell félni tőle, hogy nem érti meg, mert a világosság, az egyszerűség a kifejezésekben, képezi a munka fényoldalát. Nem burkolódik az érthetetlen cikornyás mystikus kódpalástjába, mely alatt tudományként szeret szerepelni az üresség, a kegyelenség, s valóban szerepel is a tudatlan tömeg előtt, hanem a helyett elmondja keresetlen szavakban, a mit tudatni akar s nem kívánja előírni minden lépten-nyomon, hogy az elmondottakon kívül még mennyi tömördek ismeret maradt megfratlanul a szerző fejében. Ragaszkodik a tárgyhoz, s habár nagy hátrányára a műnek, roppant anyagot kell dőhőjébe szoritania, teszi azt mégis erőszakolás nélkül könnyedén, s az ember úgy érzi magát olvasása közben, mintha valamely könnyebb tollu író csevegését olvasná. Nem fárazt, nem untat, hanem mulatlatva tanít, — úgy hogy valóban elmondhatjuk: ime, a nyugatrómai birodalom története — egy tárcza-czikken. Még az ex offo unalmas és száraz részletek is, pl. a földíratiak, oly élvezetes modorban, szemléhető alakban vannak előadva, hogy az ember csodálkozik rajta, mert nem veszik át e modort, ez alakot a tankönyvekbe.

Nagy hátrányára szolgál e műnek, hogy szerzőt a pályázati föltételek szük határok közé szoriták, minek következtében csak a jelentősebb eseményeket domboríthatta ki, s azokat, melyeket megszoktak, — pedig nem mindig jogosan — mellékesebb eseményeknek tekinteni, csak az összefüggés kedvéért, mintegy odavetve adhatta. Így csak amazok bírnak némi plastikai külsővel, s az ember végig lapozva a könyvet, mintha kép- vagy szobortárlatban járna, sok szép részletet lát, de az egésznek egységét, összetartozandóságát nem ismeri föl eléggé.

A mű ötven fametszettel van diszitve, melyek ugyan csökkenthették értékét a tudós pedanteria szemében, de a czélt, melyből e könyv iratott, annál elérhetőbbé teszik.

Igy például kit ne érdekelne Rómának a királyi alatti látképe, melyet itt közlünk, s melyre vonatkozólag szerző vonzó modorban adja elő Romulus és Remus mondját, Róma építését a Palatin-hegyen, hol Romulus először is ekvöl mesgyét szántatott s magjelölé a Pomoerium kerületét, mely nem volt nagy s a f lak is oly alacsonyok voltak, hogy Remus átlagharthatott rajtuk. Később bekerítette Romulus a két Kapitolinus-órom közt a völgyben lévő liget is s „asylumnak“ jelentette ki mindeki számára, ki az új telepek lakója kíván lenni.

Második mutatványképpünk a Horatiusok és Curiatiusok csatáját ábrázolja, melyről szerző így ír:

„Mindkét táborban három-három, korra, erőre szinte egyenlő testvér találkozott. Horatius volt a római, a Curiatius az albai testvérek vezetője. A véletlen emlékezetes játéka szerint a testvérek mindkét részen egy nap született hármak, sőt anyjaik is ikernővérek valának, Sequinius, albai polgár leányai, ki egyidejűleg adta őket férjhez: az egyiket a római Horatiushoz, a másikat az albai Curiatiushoz. A fiuk, kiken most

a két tábor szeme függött, elsőszülteik voltak. Az első összetűzés eredménye az volt, hogy mind a három albai megebesült, két római elesett. Már ujong vala az albai tábor. Ekkor a sértetlen római cselhez folyamodván, szaladásnak veszi a dolgot és a Curiatiusok, a mint sebeik engedik, közönként üldözik őt. Meg-megfordul Horatius és a sebeiben ellankadtakat egyenkint leöli, egymásután mind a hármat.

A római sereg élén diadalmasan vonult a városba Horatius, levert ellenfelei fegyvereit és ruháit magasra tartván. A capenusi kapunál nővérével, az egyik Curiatiusnak arájával találkozik. Midőn a némbor völgyébe önszövött, most vézátzatta ruháját fölismeré, szétbontá haját és átkot szót völgyébe gyilkosára. Ez dühös haragjában kardot ránt s e szavakkal szurja le saját testvérét: „Lódulj éretlen szerelmeddel, mely veled elesett és élő testvéreidet, hazádat feledteti, völgyéved után. Így vesszen minden római nő, ki az elesett ellent gyászolja.“ A bírók őt a tör-

Fölötte sajnáljuk, hogy e mű nincs oly terjedelemben írva, a minőt a római alkotmány keletkezésének leírása után vártunk, s hogy a művelődési történeti momentumok a történeti események pragmatikus előadásában háttérbe szorulnak. Ez — ismételtük — nem szerző hibája, s oly hiba, mely mellett a munka elterjedését még mindig melegen ohajhatjuk.

Egyveleg.

Dr. Livingstone. A legutóbbi tudósítások e fáradhatatlan földrajzi kutatóról nem a legmegnyugtatóbban hangzanak. Ugyanis egy nyugot-afrikai kereskedőház Bornában székelt ügynökétől f. évi aug. 12-dikén levelet kapott, melyben dr. Livingstone arról van írva, hogy egy benszülött fejedelem fogva tartja valahol a földész belsejében, Bornától mintegy 20 napi távolságra. Az ősz utazó annyira kifogyott minden készletéből,

mint a „Globus“ írja, Brazília északi partvidékén Pernambuco-tól Para-ig rakták le a táviráda-sodrogyokat a hullámok alá s ugyanez történt Montevideótól Uruguay köztársaság fővárosától) a brazil határokig is.

(Római temető a brit sírjateken.) A régi Yorkban, mely csaknem két századon át a római hatalom és polgárosodás főhelye volt a brit szigeteken, néhány hónappal ezelőtt nagy római temetőre akadtak. Minden valószínűség szerint e hely a szegényebb néposztályok fölvételére való rendelkezés kitetszik egyszerűsége, hogy külön negyedekre volt elosztva, melyekhez egyes meghatározott családok tartoztak. A temető egyik részében csak rabszolgákat temettek, hantoltak el. Egy koporsó föliratot visel, mely Choreum (York) gyarmat egyik decurijáról szól, miből kitűnik, hogy ez municipalis joggal bírt. Igen szép római töredéket, bronz-ékszereket, sok érczet, széttört szobrocskákat, egy gyermek-lapdát s más tárgyakat találtak. Az ereklyék közül különösen kettő érdemel

Róma a királyok alatt.

Róma a császárság idejében.

A Horatiusok.

Testudo.

Róma történetéből.

vény értelmében halálra ítélték. A nép azonban, melyhez ügyét fölébbzte, fölmenté a kérelmére, ki a gyilkosokat kimentették taláta. Mindamellett elégtételül földött arccal kellett a bitó alatt elhaladnia, mely mint valamely iga, az utczán keresztül volt elhelyezve. Ezen igát közönlősen meg-megújítják és a nővér gerendájának nevezik. Diadaloszlopot is emeltek Horatiusnak, hova az elesett prédát fölfüggeszté. Pila Horatia nevű neve s a forum egyik oldalcsarnokának szegletoszlopát alkotta.

Harmadik kőpükn a császárság alatti Rómának a Tiberis mellékén levő részletét mutatja, míg a negyedik a rómaiak hadviselési fogásából az u. n. testudót mutatja be, mely még a thebale phalanxokon is tul tett, a mennyiben a négyesgü paizsok oldalfalát, a kerek paizsok tetőjét képezte az alatta tömörült csapatnak, mely ekként valóságos tekrős béka módjára meg volt védelmezve minden oldalról s minden roham ellen annyira, hogy a lovastámadás is elrohanhatott fölötte, a nélkül hogy elsőpörhette volna.

hog y váltságdíját nem képes lefizetni, de a segítség már utnak indított számára s ezóta hihetőleg már folytathatja is utját a partok felé. Az angolok hiszik, hogy nemsokára vissza fog érkezni hazájába.

(Papirfogyasztás.) Egy német tudós, dr. Rudal, számítása szerint az angol a legfiraklőbb nemzet az egész világon — legalább az évenként elfogyasztott papirmennyiségéből ezt kell következtetnünk. Ugyanis az említett statisztikus számítása szerint minden angol, férfi, nő és gyermek általán véve, évenként 11 és fél font papirt fogyaszt el. Ezután az Egyesült-Államok következőknek 10 $\frac{1}{2}$ fonttal; Franciaország 7 $\frac{1}{2}$ fonttal; Brit-Amerika 5 $\frac{1}{2}$ fonttal; Olaszország és Ausztria (hát Magyarország?) 3 $\frac{1}{2}$ fonttal; Mexikó és Közép-Amerika 2 fonttal; Spanyolország 1 $\frac{1}{2}$ fonttal s leghátul marad Oroszország, hol évenként csak egy font papir esik egy személyre.

(Tengeralatti táviráda-vonalok.) A tengeralatti táviráda-összeköttetések folytonosan szaporodnak a világ minden részében. Közlebről,

említést: egy fiatal leány koponyája arany fogszórral, — a fogászok tehát már e korban ügyesek valának hivatásukban — és egy csont szekrényke ily rejtélyes fölirattal: „Domine victor vincas felix.“

(Politikai sakk-játszma.) Egy „konzervatív francia“ hazája jelenlegi helyzetét sakkjátszma képében következőleg írja le: „A király sakkmat, s az alakokat új játszmaára állítjuk föl, a vörösöket balra, a fehéreket jobbra. A vörös király Thiers ur, vezére Gambetta, futárai B. St. Hilaire és Rémusat, huszárait Grévy és Dufaure, bástyái (ki hinné) az Orleans-hercegeket, gyalogjai a szélső-baloldalon és balközépen vannak. Jobbról a fehér király Mac-Mahon; ha vezéréül tekintélyes férfut kell vennünk, nem látok mást, mint az imperialista Rouhert, huszárait és futárait a jobbközépen találjuk; bástyái vitathatlanul Lulu herceg és főlöge anyja; a szélsőjobb szenvedett veresége után csupán gyalogokkal képes szolgálni. Nekem úgy tetszik, hogy a játszma fehér fele roppant szegény valódi praktikus és erős férfiakban.“

Irodalom és művészet.

(A Franklin-társulat kiadásában) újabban a következő művek jelentek meg:

1) Horváth Mihály „Magyarország történelme“ újabban átdolgozott második, bővített kiadásából a 7-ik és 8-ik kötet, melylyel a nagybecsű mű 1823-ig van levive. E két kötet tartalmát a következő szakaszok képezik: VII. kötet: A nemzeti kibékülés s meggyöngyülés korszaka: III. Károly országglata, a pragmatika sanctio elfogadása, 1711—1740. A nemzet és a királyi ház közti bizodalom helyreállta, Mária Terézia országglata és reformtörvényei. A nemzetiséget és alkotmányt veszélyeztető önkényos ujitások, II. József kormánya 1780—1790. VIII. kötet. A nemzeti és alkotmányos viszázat: az alkotmány helyreállitása II. Leopold kormánya alatt 1790—1792, I. Ferenc országglatának kezdete 1792—1795. Az udvari reactió; a nemzeti megfélemlés, 1795—1802. Az újabb ébredés küzdelmei: a bizalmatlanság s ellenzék növekedése; szabadelvű fordulat a kormánynál; a kormány finansz-munkálatai. A francia háborúk vége; a szent szövetség s annak következményei Magyarországra, 1812—1823. — A legújabb események tudvalevőleg a szerző két más művében: a „Huszonöt év történelme“ ben és „A Magyar függetlenségi harc történelme“ ben vannak megírva, s az előbbi közvetlen kapcsolatban áll a jelen munkával. Horváth Mihály „Magyarország történelme“ nek ez új bővített kiadása nyolcz vasok kötetet képez, melyekből egy-egy 30—40 nagy 8-rétű ivből áll s az egész munka ára 30 frt.

2) „De Gerardo Agostné, gróf Teleki Emma görögországi levelei, és a régi Attikának hiteles kutatók utáni leírása.“ — A derék grófné, ki gyermekei számára írt s ép oly élvezetes, mint tanuságos könyvei által (melyek közül elég a nagy s méltó elismerésben részesült „Hedvig és Andor Rómában“ címűre emlékeznünk) még külföldön léte alatt is oly jó szolgálatot tett hazai ifjúsági irodalmunknak, most nem kisebb köszönetre kötelezi le mindazokat, kik a klasszikus világ ismertetését elme-, szív- és izlésnemesítő s képző befolyásánál fogva fontosnak tartják. Pedig ki kételkednék ma már ezen nálunk is? Az élvezetes irálylyal, a bizalmas levelezés fesztelező bájával, s az eszmedüs és tanuságos előadási modorban tartott művet a kiadó-társulat elismerésére méltó diszszel és csinnal adja a mivel olvasó közönség s kivált az ifjúság kezébe. Athenae tórképén kívül három gyönyörű rézmetszvény s azokkal vetekedő szépségű hat fametszvény dísziti a könyvet, melyek a görög művészet (szobrászat és építészet) nagy alkotásait sikerülten ábrázolják. A metszvények Párisban készültek. A könyv nyomdai kiállítás is ritka díszü s a legnagyobb 8-ad rétbén 226 lapra terjedő kötet ára 4 frt.

3) „Angol államférfiak és szónokok a jelenkorból, élet és jellemrajzokban.“ Szónoklati mutatónyokkal. Összeállította György Endre. 397 lapra terjedő nagy nyolczadrét-kiadás, ára 4 frt. A könyv terjedelmesen tárgyalja és ismerteti Bright, Stuart-Mill, Gladstone, Disraeli és Fawcett irodalmi, államférfiai és parlamenti működését, s kerekded tanulmányokban mutatja be őket a magyar közönségnek, hol bizonyára nem érdeketlen e kitűnő kötetek ismertetése, s mindenki kedvet érezhet közelebből is foglalkozni azokkal, kikre oly sokszor történik hivatkozás és kiket oly gyakran idéznek közéletünkben. Az előző a magyar és angol szónoklatot hasonlítja egybe; az életrajzokban sok oly adat van, melyet a szerző eredetileg maga gyűjtött Angliában; általában György Endre e könyve szorgalmas buvárlatokról és tárgykörü ismeretekről tesz bizonyosságot, s a komoly olvasmányok barátai élvezettel forgathatják. A cinesos kiállított könyvet a négy angol államférfi arcképe is érdekesebbíti.

4) Budapesti főváros törvényhatóságának szervezete. Hivatalos kiadás. 217 lap. Ára? 1 frt.

5) A szarvasmarha-tenyésztés. Irta Kégl Sándor, okleveles gazda. Nyolcz fametszettel. 105 lap; ára 50 kr. E népszerű dolgozat a „Falusi Könyvtár“ 10-ik füzetét képezi.

(Az „Athenaeum“ kiadásában) megjelent: „Róma története a nyugati birodalom elenyészéséig.“ az akadémia által hölgydíjjal jutalmazott

TÁRHAZ.

pályamű, írta Pór Antal, 454 lap, ötven fametszettel, ára 2 forint 80 kr. E munkát mai lapunk egyik cikke ismerteti.

(Archivum Rákócziánium.) A tud. akadémia történelmi bizottságának kiadásában 642 lapra terjedő nagykötet jelent meg ismét a II. Rákóczi Ferenc korára vonatkozó okmányokból: az „Angol diplomatiái iratok II-dik köteté“, angol levéltárakból közli Simonyi Ernő. Nagy részben francia és angol levelözések ezek, minden levél előtt azok tartalmának rövid magyar följegyzésével.

(Az országnöképő-egylet története és tanintézetének statisztikai kimutatása.) Ily cím alatt díszes kiállításban magyar, német és francia nyelven jelent meg a derék egylet ismertetése, mely Veres-Beniczy Hermin elnöksége és számos lelkes urhölgy buzgólkodása mellett folyton emelkedik, s életbelepte (1868 eleje) óta mindenki meggyőződhetett, hogy a nők magasabb irányu kiképzésére mily életrevalón működik. Fokozatos emelkedését és a közönségnél talált pártfogást tüntetik elő az adatok, melyek közül megemlítjük, hogy míg 1869-ben az egylet bevétele 1709 frt 86 kr volt, kiadása pedig 458 frt 72 kr, a mult év augusztusától ez év májusának elejéig 30,416 frt 8 kr-ra ment összes bevétele, kiadása pedig 13,451 frt 84 kr. Az 1869-iki tanévre 12 növendéket írtak be az egylet tanintézetébe, a jelenlegi tanévre pedig 99-et, kiket a legjobb tanárok oktatnak.

(„A jezsuiták Magyarországon és egyébütt.“) A Jézus társaságszervezetének, tanainak s működésének ismertetése és a jezsuita-kérdés Magyarországon. Irta Toldy István, Ráth Mór bizománya, ára 2 frt 80 kr. A 471 lapra terjedő műben szerző erősen ostromolja a jezsuitákat, s végül törvényt kíván, mely szerint a ki a Jézus-társaságba lép, magyar állampolgári jogát elveszti, hogy jezsuita intézetben tanult ember Magyarországon sem egyházi, sem állami hivatalra nem alkalmazható, stb.

(Kubinyi Lajostól) „Közgazdaságunk életfeltételei és a munkás osztályok főbb teendői“ cím alatt 135 lapra terjedő munka jelent meg, mely a társadalmi szükségeket, bajokat, a munkásosztálynak az államtól várható igényeit s önsorsra javítására vonatkozó teendőit stb., fejtegeti. Ára 1 frt 20 kr.

(Pécséti, Ramazetter kiadásában) jelent meg: „Ada Christen: Egy eleszett nő dalai.“ Várady Antal fordításában. E dalok, tárgyuknál s hangjuknál fogva, nem csekély fölűnést okoztak pár év előtt a német irodalomban. A fordítás elég csinos s élvezhető. A magyar kiadás a költőnő által jogosítva jelent meg, s Veres-Beniczy Hermin asszonynak, a pesti nőképző egylet elnökének van ajánlva. Ára 60 kr.

(Wilckens Gyula nyomdájából) „Budapesti naptárt“ kaptunk 1874-re, mely cikkekből és fametszetekből ismerteti a régi és mai Budapest néhány nevezeteseb helyét, s három ismert férfit: Ráth Károlyt, B. Podmaniczky Frigyeset és gróf Széchenyi Ödönt.

(Uj lap.) „Pápa és Bakonyvidéke“ cím alatt közművelődési vegyes tartalmu hetilap indult meg Pápan, melyet Szöllösy József szerkeszt, s előfizetési ára egész évre 6 frt, évnegyedre 1 frt. 50 kr., a januárig megjelenő számokra pedig 1 forint.

(A nemzeti színház népszimnű pályázatán) a 100 db aranyt „A széklőföldön“, című 3-felvonásos népszimnűnek ítélték oda. Szerzője Berczik Árpád.

Közintézetek, egyletek.

(Magyar tud. akadémia.) A nov. 24-én tartott összes ülést gr. Lónyay Menyhért azzal az indítványval nyitotta meg, hogy ő főlöge negyedszázados uralkodási jubileumán az akadémia tisztelőjen üdvözlő küldöttség által. Ez elfogadtatott, s a küldöttségbe 25 tagot azonnal meg is választottak. Következett aztán Hunfalvy János emlékbeszéde Magyar László fölött, melyet külön cikkben ismertetünk. Ez érdekes emlékbeszéd után néhány kisebb folyó-ügy elintézésével ért véget az ülés.

(A Kisfaludy-társaság) nov. 26-án tartott havi ülésén Toldy Ferencz mutatta be Garay Jánosnak egy eddig még nem ismert nagyobb költeményét, melynek címe „István főherceg körutja“, s melyet a költő az 1847. nov. 12-én véghezment nádorválasztás után készítet, de a nemsokára közbejött politikai események miatt még összegyűjtött munkáiban sem jelenhetett meg. Hazaifas irányu, alkalmi mű ez, mely István főhercegen jobb idők küldötjét üdvözlö, s érdekes benne az akkori remények és hangulatok jól talált festése. Toldy nem olvasta föl a terjedelmes művet egészen, csak részleteket közölt abból, érdekes magyarázatokkal. Egész terjedelmében meg fog azonban jelenni az „Évkönyv“ ben. Széchenyi József anakreoni dalokat mutatott be Péchy Imre sajtó alatt lévő fordításából. Gyulai Pál olvasott föl azután Szécheny Antalnak Tacitusról írt magvas tanulmányából (mely a „Budapesti Szemle“ újvi füzetében jelenik meg) egy nagyobb részletet. Végül a titkári jelentés követekezett. But Károly és Csillag László honvédhadnagy a társulat alapítói közé léptek egyenkint 100 frttal. A közgyűlés ünnepi programjának megállapításával Toldy, Greguss és Gyulai Pál bizattak meg. A legközelebbi havi ülés csak január 2-án lesz, miután a decembri utolsó szerdákra karácson és Sylveszter esik.

(A magyar földrajzi társulat) f. hó 27-én esti 5 órakor az akadémia palotájának „Kisfaludy-termében“ fölolvastó ülést tartott, melyre az eddigieknél sokkal nagyobb számú közönség jelent meg, s annak mintegy fele része nőkből állt. Az ülés tárgyai voltak: Tóth Ágoston m. kir. honvédezésre és a helyszínrázi osztály főnökének jelentése az európai nemzetközi konferés és 1873. évi szept. 16—20-ig Bécsben tartott bizottmányi gyűlésről, melyben Tóth Ágoston mint Magyarország képviselője vett részt. A jelentést Cherven másod titkár olvasta fel. A második fölolvastást Berecz Antal, a társulat első titkára tartotta „az ó- és újvilág összehasonlításáról.“

Gyűház és iskola.

(Aradi görögkeleti püspöktől) a mult vasárnap Aradon Román Mironót választották meg a metropolitává lett Ivackovics Prokop helyébe.

(A jogakadémia tanulói számára) a hivatalos lap kimutatás közöl, mely szerint a pozsonyi jogakadémia a tanév elején 204 hallgatót jegyeztek be, a kassaiba 90-et, a nagyváradiba 155-öt, a győribe 98-at, az egribe 76-ot, a pécsibe 67-et és a nagyszombenbe 58-at.

(Gazdasági tanintézet) akarnak állítani Szegeden, s már egy bizottság gyűjtö is az adatokat, hogy részletes javaslatot terjeszthesse a városi közgyűlés elé.

Mi újság?

(A politika hete) volt e legutóbbi is, még pedig súlyos, nagy horderejű eseményekkel súlyos hete. A képviselőház, mely eleinte oly kényelmesen látott hozzá a munkához, hogy alig tartott egy héten egy gyűlésnél többet, — e hét közepén már délelőtt, delután folyton munkában volt. A délelőtti ülések tizkor kezdődnek s két óra tájban érnek véget, delután pedig a mult szerdán pl. hat órától tizen tul tartott az ülés, tehát lámpafény-nél, egész angolosan. S miért e nagy sietség? A magyar pénzügy zavarban van, kölcseint kell szerezni már a legszükségesebb állami kiadások fedezésére is. De a bankárok, kik a pénzt ígértek, nem maradhatnak határozatlan ideig kötelezettségben, hanem határidőt tűznek ki, hogy ígértüket eddig s eddig az ideig tartják magukra néve kötelezőnek; ha az állam a kitűzött határnapig ajánlatukat elfogadja, akkor az üzlet megkötetik; ha addig el nem fogadják, azontul már hiában fogadják el, mert ígértüket azontul már nem áll. Így a legújabb 153 millió kölcsönnél november 30-át tűzték ki ily határnapul, addig kellett az országgyűlésnek nyilatkoznia. Alig volt tehát a tárgyalásra három napi idő. S mivel ily nagy és drága kölcsönt, az államjóságok lekötése mellett csak úgy hübele balázs az ország nyakába vetni nem lehet, hanem ezt előbb jól meg kell hányni-vetni, nem lehetne-e az országot kevésbé terhelni meg: azért volt.

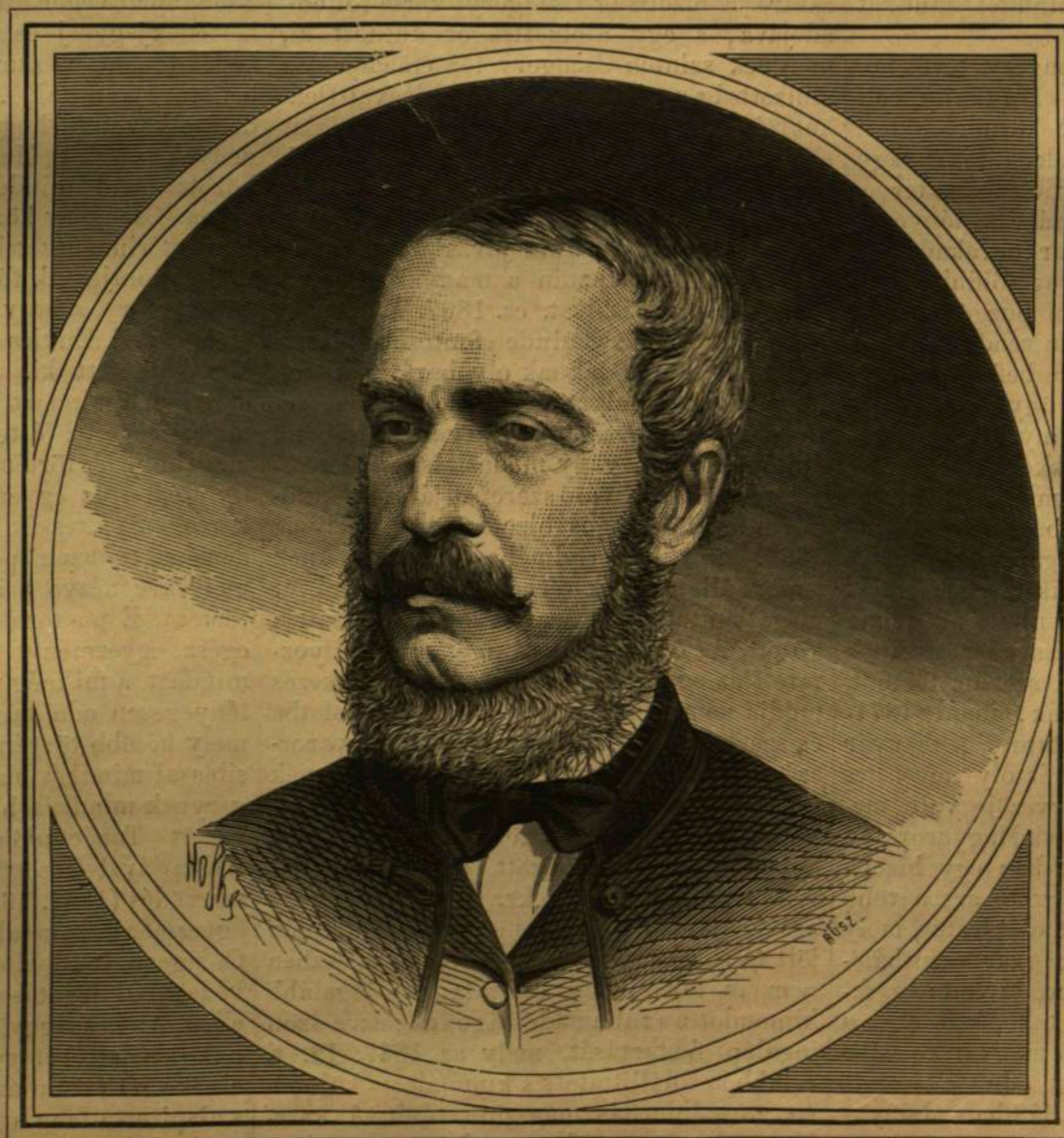
Buda-Pest, december 7-én 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft. — Csapán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csapán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok illetőleg: Egy négyeser hasáboztott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígatásnál sak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetőnyelvet elfogad Bécsben: Oppellik Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Hasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Béklyedű, kőben minden ígatás után 30 kr.

Csengery Antal.

A magyar alkotmányért s a parlamentaris államforma meghonosításáért tollal és szóval folytatott küzdelem történetében az elsők között találjuk az a nevet, mely jelen soraink fölé iratott. Csengery Antalban a magyar irodalmi és politikai élet egyik legkitünőbb bajnokát mutatjuk be olvasóinknak, kinek működése kivált az 1867-ben létesült, s azóta fennálló viszonyok alakulására nevezetes befolyással volt, s — mint azt a képviselőházi többség legujabb gyűlései bizonyítják — az még most is növekedőben van. Idő- és alkalmasszerűnek találjuk tehát vele ismételve is foglalkozni, s tesszük azt annál szivesebben, miután e kiváló államférfi és publicista életrajzát egy kitünő írónk tollából közölhetjük.

CSENGERY ANTAL.

Csengery Antal született 1822-ben Nagy-Váradon. Atyja a város egyik jelesb jogtudósa és keresetebb ügyvéd volt, ki fiát gondos nevelésben részesíté. Az ifju első politikai eszméit és hajlamait is az atyai háznál nyerte, mely a biharmegyei szabadelvű ellenzéki fiatalság központja volt. Iskolai tanulmányait nagy sikerrel végezte előbb Nagy-Váradon, később Debreczenben, mert a nagyváradi akadémiát képviselő-választási mozgalmakban való részvétele miatt oda kellett hagynia. Egy pár évet megyei gyakorlatokon töltött Biharmegye híres képviselője és első alispánja, Beöthy oldala mellett; itt áttanulta a megyei közigazgatás minden ágát, ő írta a fontosabb kérdésekben a megye nevében ama híres körleveleket, melyek a „P. Hirlap“-ban megjelenő, az ellenzéki megyékben oly nagy hatást tettek. Az 1843-44-ki éveket Pozsonyban töltötte mint a „Pesti Hirlap“ országgyűlési tudósítója. Ekkor írta jeles értekezését Wiegand-nak Henslmann által szerkesztett „Viertel-

jahrschrift aus und für Ungarn“ című folyóiratába: „A katona-élelmézésről.“ Alapos ismeretei, európai műveltsége, kitünő stylusa, szilárd jelleme magukra vonták Eötvös és Szalay figyelmét, kik a magyar ellenzék egy kis töredéke élén, szemben a megyei, majdnem foederatív rendszerrel, a parlamentararis öszpontosság, az országos felelős kormány szövívei voltak, s ez irányban a magyar alkotmány gyökeres reformját sürgették. E párt közlönye a „Pesti Hirlap“ volt, melyet Szalay szerkesztett, s melyet 1845 második félévében Csengery vevén át, 1847-ben Kemény társul véve, egész 1848 végeig vezett. A fiatal, alig huszonhárom éves journalista kitünően szolgálta pártját. A „Pesti Hirlap“ számos európai új eszmét vitatott meg és terjesztett el a magyar közönségben, s e mellett reformálni igyekezett a magyar hirlapi stylt, a mennyiben kivetkőztette a megyei szónoklat suj-tásából és európaibb formába öntötte. Az 1848-ki mozgalmak győzelemre segítették a „Pesti Hirlap“ törekvéseit. Kossuth a megyei rendszer legkésszölőbb bajnoka is elfogadta a „Pesti Hirlap“ tanait, melyek az 1848-ki magyar alkotmányban oly határozott kifejezést nyertek. Csengery lapja most a kormánypárt, a Batthyány-kormány

szükség nap nap után oly megfeszített munkára. A szerda esti gyűlés sok szempontból mondható a legnevezetesebbek egyikének. Már egy nappal előbb kitűzte Sennyey a konzervatív zászlót, mely a 48-iki eseményekkel letűnt volt a színtérről. Természetes, hogy ezzel szemben a liberális zászlónak is bontakoznia kellett. A szerda délutáni ülésen Horváth Boldizsár, a volt igazságügyér, ifjútűzzel és lelkesedéssel beszélt a liberalizmus elvei mellett. Ő a szabadelvű elemeknek, bármely párthoz tartozzanak is, e zászló alá tömörülése mellett emelt lándzsáit s nagy viszhangra talált. De nemcsak e miatt nevezetes a szerda esti ülés. Nevezetes azért is, hogy az ülésben fogadtattat el az említett kölcsön 200 szöval 120 ellen. És még egy harmadikért. Kerkapoly Károly ekkor tartá bucsubeszédét, miután köztudomásu, hogy lemondását Tizsa Lajossal együtt benyújtotta, s hogy elfogadtassék, csak a december 2-ki ünnepélyek lefolyását várják. E bucsubeszéd méltó volt a nagy készütségű, lelkiismeretes államférfihoz s megmutatta, hogy minő tehetséget veszítettünk benne, habár nem kétkedünk, hogy más téren elfoglalandja a hozzá méltó helyet. A bucsubeszéd rendkívüli hatást tett, s elismerést aratott még azoknál is, kik Kerkapoly megbukását elősegítették. — A parlament két legkiválóbb alakja, Deák és Ghyecz e hétnek e nevezetes ülésében még nem vettek részt, amaz még mindig tartó gyöngélkedése miatt, ez azért, mert megválasztatása Komáromban még csak december 6-án következik be. Az általános hangulat arra mutat, hogy új pártalakulásnak nézhetünk elébe.

kezdték az országgyűlés által megszavazott öszszegből. Különbben maga Mosonmegye is rajta van, hogy ez árpád-kori nevezetes máépület teljesen tatarozva, hazánk nyugati részének méltó nevezetessége legyen. Ugyanis kétezer forintot ajánlott föl a templom részére, s a főpapokat és káptalanokat körlevélben kérte föl, hogy a teljes kiegészítés adományaiakkal járuljanak. ** (A vajdahunyadi vár) egyik tornyára nov. 23-án emelték föl a nagy lovagezobrot, mely a bécsi tartalon is ki volt állítva. Taraszok dörogtek s a Hunyadi-induló szölt, miáltal az érezszobrot elhelyezték. A vár restaurációján folyást dolgoznak. ** (Szeretetházak Hontmegyében.) Hontmegyének az a dícséretes szándoka van, hogy „szeretetházát“ állít föl Ipolyásón és Nagy-Maroson, s annak vezetését a nöegyltre bizza, mely nem rég tartá alakuló gyűlést Ipolyásón a b. Majthényi Lászlónál helyettesítö Jankovicné urhölgy elnöklete alatt. Ép ez időben lévén a megye közgyűlése is, a nöegylet alakulása iránt meleg részvét nyilatkozott. ** (Vizgöfütés a muzeumban és az akadémiában.) A vallás és közoktatási miniszter intézkedése folytán költségvetés dolgoztatott ki, melyből kitünik, hogy a vizgöfütés a muzeum s az akadémia épületben egy harmaddal olcsóbb lenne a közönséges fütésnél. Az erre szükséges berendezés költségeit a tíz év alatt elérhető megtakarítások bőven fedezni fogják. ** (Sökésre össeesküdt rabok.) A pesti bünyenyitó törvényeszk bürtönében 15 vizgálat alatt álló, többnyire rablásal és betöréssel vádolt jómárád egyik közelebbi éjjel meg akart szökni. A bürtön falát szöggel kikaparták, az így támadt rést azután kinagyobbították. Mikor az első a bürtön mellett fekvö kamrába érkezett, ott egy ládában megbotlott és e zörrenés árulójuk lett. A foglyok terve az volt, hogy a szabadba érve, az ört megtámadják, némává teszik és azután háborítatlan tovább állnak. A zörrenésre figyelmessé lett örlármát csapott és a segítségére sietett örtársaival a menekülöket szándékukban megakadályozták. † (Halálösök.) A főváros egyik legismeretebb ügyvéde és polgára: Simon Flórent elhunyt e hó 24-én, három heti súlyos betegeskedés után. Nagymiveltségű, és ernyedetlen buzgalmu férfi volt, kit a közügyeknél mindig ott találunk, s a városház tanácsstermeiböl soha sem hiányzott. Tösgyökere magyar ember lévén, a főváros magyarosodási ügyében is nem egy jó indítványt tett. — László Ferenc a pénzügyminiszterium tisztviselője, a m. hivatalnoki egylet egyik létrehozója és vezérigazgatója, elhunyt 43 éves korában. — Madarassy Miklós, volt honvédörnagy, meghalt 73 éves korában Rima-Brezón (Gömörmegyében). A világoi fegyverletét után hosszabb várfogságot szenvedett, honnan kiszabadulva Gömörmegyében mint urodalmi erdész élt visszavonultan. — Fölbári Sándor Zsigmond, csanádmegeyi földbirtokos, meghalt Battonyán, 58 éves korában. — Balanghy László barmegyei földbirtokos pár nap előtt elhunyt és nagy részvét közt temették el Füssön. Egyike volt a legvagyonosabb birtokosoknak, s végrendeletében több jötekony intézkedés által tette maradandóvá emlékéit. Így többi közt a tud. akadémiának eret fortot, a Füssön általa alapított szegények házának nyolczszáz frot, a váci siketnémák intézetének ugyanannyit, a füssi templomnak kétezer forintot, stb. hagyományozott. — A főváros egyik köztisztletben élt és széles körökben ismert polgárnöje: Devecis del vechio Mihályné, szül. Schaller Erzsébet meghalt e hó 24-én 63 éves korában.

Nemzeti színház.

Péntek, nov. 21. III. Richárd király. Trágédia 5 felv. Irta Shakespeare; ford. Szilgietti. Földjét szerz. Volkmann. Szombat, nov. 22. Figaro lakodalma. Vig opera 4 felv. Zenéjét szerzette Mozart. (Hauk k. a. fölleptéül).

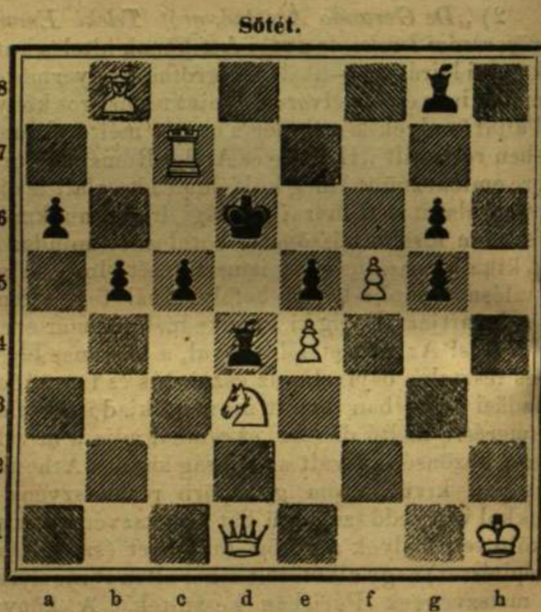
Vasárnap, nov. 23. „Dobó Katizza.“ Népszönmű 3 felv. Irta Lóth Kálmán. Hétfö, nov. 24. „Éljen az egyenlöség.“ Vigjáték 4 felv. Irta B. Eötvös József. Kedd, nov. 25. „Faust“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Gounod K. (Hauk k. a. fölleptéül) Szerda, nov. 26. „Börö és bankár.“ Dráma 3 felv. Irta Hugo Károly. — „A miniszter előszöbödésében.“ Dramalet 1 felv. Irta Hahn Rezsö; ford. N. N. Csütörtök, nov. 27. „A csapodár“ Vigjáték 3 felv. Irta Sardou V., ford. Herczik A. és Fésüs Gy.

Szerkesztöi mondanivaló.

— Str. L. A forradalmak törzsfaja így szárazon öszszállítva semmi érdekel nem bír. Ugy tünik föl (s így alakban valóban nem is egyb) mint történelmi dátumok, évszámok esetleges egymásutánja. Ha okbéli öszszefüggések lánczolata, mint az emberiség fejlödésének általános áramlata, volna fölmutatva: a történelem bölcsészethöz szögálgatna adaléket. De ahhoz sokkal több kell, mint így száraz elsorolása az évszámoknak. — „A könyvek.“ Nem értjük: mért kell a tüzbe kerülnöök? s így a költemény alapjához nincs kulcsunk. — Az életrajzot s a M-öböl vett mutatónyokat még félreteraszuk. Félünk, igen kedvezö elfogultsággal van az elhunyt költö megítelve. Legalább mi a mutatónyokat (talán a fordítás mesterkétsége miatt is) nem tudjuk annyira élvezni. — Egy felvidéki. Nem igen közérdeki dolgok. Artán elburkolt tényeket, melyek talán igaztalanul sértök is lehetnek, így általánosságban egy szerkesztöség sem köszölhet. — Jenöfi. A „versfaragás mestersége“, ugy látszik, nehezen sikerül. A másik kérdésere sem adhatunk legalább mostanában, biztatö választ. — „Az ördög halála.“ (Beranger után). A fordítás nem igen sikerült. Pedig így költeményt csak igazán kitünö fordításban mernék köszölni. — A „Vasárnapi Ujság“ régibb évfolyamai. Eladö: A „Vasárnapi Ujság“ 1855—1873-ig megjelent évfolyamai — kivéven az 1864 és 1865 évit. Kinek szándéka volna megvenni: „D. K.“-val öszszimelt levélben értekezhetik a tulajdonossal Gönczön (postahely).

SAKKJÁTÉK.

730-ik sz. f. Zagyva Imrétöl (Debreczenben).

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

A 725-ik számú feladvány megfejtése.

- (Willmers Radolfötöl Bécsben.) VII. Söt. 1. Vc8-b8 Fb5-c6 (a) 2. Fg6-f7 † Kd5-e4 3. Vb8-g3 tetsz. szer. 4. V matot ad. a) 1. Kd5-e6 2. Ff2-c5 Ke6-f6 3. Vb8-e8 tetsz. szer. 4. F matot ad.

Helyesen jejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Szörszopatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sziget-Csepken: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Budapest polgármestere (arczképpel). — A Dárius kincse, I, II. — Nehány észrevétel az emberiség jövöjéről. — A Viktor Emanuel-csarnok Milanóban (képpel). — Emlékezés Magyar Lászlóra. — Ki viselje gondját a szegényeknek (vége). — Emberevö vadnépek. — „Róma története“ (négy képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztöi mondanivaló. — Sakkjáték — Heti-naptár

Felölös szerkesztö: Nagy Miklós (L. czukor-utca 11. sz.)

Table with columns for 'Hónapi-és Hetinap', 'Katholikus és protestans naptár', 'Görög-orosz naptár', 'Izraeliták naptára', and 'Hold'. It contains a calendar for November and December 1873.